

**VOLEYBOL HAKEMLERİNİN BENLİK SAYGISI
VE KARAR VERME DÜZEYLERİNİN
İNCELENMESİ**

Fatih ARSLAN

Yüksek Lisans Tezi

Beden Eğitimi ve Spor Ana Bilim Dalı

2022

(Her hakkı saklıdır.)

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
KİŞİ SPORLARI VE SPOR BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ANA BİLİM DALI
BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR BİLİM DALI

**VOLEYBOL HAKEMLERİNİN BENLİK SAYGISI VE KARAR VERME
DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ**

(Investigation of Volleyball Referees' Self-Esteem and Decision Making Levels)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Fatih ARSLAN

Danışman: Doç.Dr.Nurcan DEMİREL

Erzurum
Ağustos, 2022

KABUL VE ONAY TUTANAĞI

Fatih ARSLAN tarafından hazırlanan “Voleybol Hakemlerinin Benlik Saygısı ve Karar Verme Düzeylerinin İncelenmesi” başlıklı çalışması 15 / 09 / 2022 tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Beden Eğitimi ve Spor Ana Bilim Dalı, Beden Eğitimi ve Spor Bilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı:	Dr.Öğr.Üyesi M.Alparslan KURUDİREK <i>Erzurum Atatürk Üniversitesi</i>	Aslı ıslak imzalıdır
Danışman:	Doç.Dr. Nurcan DEMİREL <i>Erzurum Atatürk Üniversitesi</i>	Aslı ıslak imzalıdır
Jüri Üyesi:	Dr.Öğr.Üyesi M.İrfan KURUDİREK <i>Artvin Çoruh Üniversitesi</i>	Aslı ıslak imzalıdır

Bu tezin Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği'nin ilgili maddelerinde belirtilen şartları yerine getirdiğini onaylarım.

.... / / 2022

Aslı ıslak imzalıdır

Prof. Dr. Fatih KIYICI

Enstitü Müdürü

ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Voleybol Hakemlerinin Benlik Saygısı ve Karar Verme Düzeylerinin İncelenmesi” başlıklı çalışmanın tarafımdan bilimsel etik ilkelere uyularak yazıldığını ve yararlandığım eserleri kaynakçada gösterdiğimi beyan ederim.

15 / 08 / 2022

Aslı ıslak imzalıdır

Fatih ARSLAN

☐ Tezle ilgili patent başvurusu yapılması / patent alma sürecinin devam etmesi sebebiyle Enstitü Yönetim Kurulunun/....../.... tarih ve sayılı kararı ile teze erişim 2 (iki) yıl süreyle engellenmiştir.

☐ Enstitü Yönetim Kurulunun/....../.... tarih ve sayılı kararı ile teze erişim 6 (altı) ay süreyle engellenmiştir.

TEŞEKKÜR

Çalışmaya bilgi ve tecrübeleriyle değerli katkılarda bulunan danışman hocam Doç. Dr. Nurcan DEMİREL'e, çalışmam boyunca her türlü desteği sağlayan Dr.Öğr.Üyesi M. Alparslan Kurudirek'e, Türkiye Voleybol Federasyon Başkanlığına ve katılım sağlayan tüm voleybol hakemlerine sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Tez çalışmam esnasında desteğiyle, fikirleriyle beni motive eden tezin yazımı, düzenlenmesi aşamasında bilgi paylaşımı yapan yardımını esirgemeyen Dr.Öğr.Üyesi Muhammet MAVİBAŞ'a teşekkür ederim.

Hayatımın her aşamasında moral ve motivasyonumu düşürmemek için elinden gelenin hep en iyisini yapan, tez sürecimde bana büyük bir güç verip bu zorlu süreci devam ettirebilmemde çok büyük katkısı olan kıymetli eşim Demet ARSLAN'a teşekkür ederim.

Fatih ARSLAN

ÖZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ VOLEYBOL HAKEMLERİNİN BENLİK SAYGISI VE KARAR VERME DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ

Fatih ARSLAN

Ağustos 2022, 67 Sayfa

Amaç: Bu çalışma voleybol hakemlerinin benlik saygısı ve karar verme düzeylerinin incelenmesi amacıyla yapılmıştır.

Yöntem: Araştırma yöntemi ilişkisel tarama modelidir. Araştırmanın evrenini; Türkiye’de farklı klasmanlarda bulunan 18 yaş ve üzeri voleybol hakemleri oluşturmuştur. Araştırmanın örneklemini ise; istatistiksel açıdan evreni temsil eden yeterli sayı oluşturmuştur. Araştırmacı tarafından geliştirilen kişisel bilgi formu, katılımcıların benlik saygısı düzeylerinin belirlenmesi için Rosenberg (1963) tarafından geliştirilen, Türkçeye uyarlaması ve geçerlilik güvenirlik çalışması Çuhadaroğlu (1986) tarafından yapılan ‘Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği’ kullanılırken; katılımcıların karar verme stillerini belirlemek amacıyla orijinali Mann ve ark. (1998) tarafından geliştirilmiş, Deniz (2004) tarafından Türkçeye uyarlanarak geçerlilik ve güvenirlik çalışması yapılan ‘Melbourne Karar Verme Ölçeği’ kullanılmıştır. Ölçekler arasındaki ilişkinin tespiti için korelasyon analizi yapılmıştır.

Bulgular: Katılımcıların benlik saygılarının hakemlik deneyimlerine göre ve karar verme düzeylerinin eğitim düzeylerine göre karşılaştırılması sonucunda anlamlı farklılıklar rastlanmıştır ($p<0,05$).

Katılımcıların benlik saygıları ile karar verme değerleri arasında istatistiksel olarak anlamlı, pozitif yönlü ve orta derece güçlü bir korelasyon ilişkisi olduğu görülmüştür ($r=,386$; $p<0,01$).

Sonuç: Benlik Saygısı Ölçeğinde 1-5 yıl arası süredir hakemlik yapan katılımcılar, 11-15 ve 16 yıl ve üzeri süredir hakemlik yapan katılımcılardan; 6-10 yıl arası süredir hakemlik yapan katılımcılar ise 11-15 yıl arası süredir hakemlik yapan katılımcılardan istatistiksel olarak anlamlı biçimde daha düşük sıra ortalamasına sahiptir. Karar Verme Ölçeği 1’de lisans düzeyinde eğitime sahip katılımcılar, lise ve ön lisans düzeyinde eğitime sahip katılımcılardan istatistiksel olarak anlamlı biçimde daha yüksek sıra ortalamasına sahiptir. Yapılan korelasyon analiz sonuçlarına göre katılımcıların benlik saygısı arttıkça karar verme düzeylerinin de arttığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: karar verme, benlik saygısı, voleybol, hakem

ABSTRACT

MASTER'S THESIS

INVESTIGATION OF VOLLEYBALL REFEREES' SELF-ESTEEM AND DECISION MAKING LEVELS

Fatih ARSLAN

August 2022, 67 Pages

Purpose: This study was conducted to examine the self-esteem and decision-making levels of volleyball referees.

Method: The research method is relational screening model. The universe of the research; Volleyball referees aged 18 and over in different classifications in Turkey were formed. The sample of the research is; created a sufficient number of statistically representative of the universe. While the personal information form developed by the researcher was used, the 'Rosenberg Self-Esteem Scale' which was developed by Rosenberg (1963) to determine the self-esteem levels of the participants and whose Turkish adaptation and validity and reliability study was carried out by Çuhadaroglu (1986), was used originally by Mann et al. arc. (1998) and adapted to Turkish by Deniz (2004) for validity and reliability study, the 'Melbourne Decision Making Scale' was used. Correlation analysis was performed to determine the relationship between the scales.

Findings: As a result of the comparison of the participants' self-esteem according to their refereeing experiences and their decision-making levels according to their education levels, significant differences were found ($p<0.05$).

It was observed that there was a statistically significant, positive and moderately strong correlation between the participants' self-esteem and their decision-making values. ($r=.386$; $p<0.01$).

Result: On the Self-Esteem Scale, participants who have been refereeing for 1-5 years are statistically significantly lower than participants who have been refereeing for 11-15 and 16 years and more, and participants who have been refereeing for 6-10 years are statistically significantly lower than those who have been refereeing for 11-15 years. has the mean rank. In Decision Making Scale 1, participants with undergraduate education have a statistically significantly higher mean rank than participants with high school and associate degree education. According to the results of the correlation analysis, it was determined that as the self-esteem of the participants increased, their decision-making levels also increased.

Keywords: decision making, self-esteem, volleyball, referee

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY TUTANAĞI.....	iii
ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI.....	ii
TEŞEKKÜR	iii
ÖZ.....	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
TABLolar DİZİNİ.....	viii
KISALTMALAR VE SİMGELER DİZİNİ.....	ix
BİRİNCİ BÖLÜM.....	1
Giriş	1
Araştırmanın Amacı.....	2
Araştırmanın Sınırlılıkları	2
Varsayımlar	2
Terim ve Tanımlar.....	3
İKİNCİ BÖLÜM	4
Kuramsal Çerçeve ve İlgili Araştırmalar.....	4
Benlik.....	4
Değer ve Kişilik Kavramaları.....	4
Benlik Kavramı.....	5
Benliğin Görevleri.....	7
Benlik Gelişimi.....	7
Benlik Algısı.....	8
Benlik Saygısı.....	10
Benlik Saygısının Gelişimi.....	13
Yüksek ve Düşük Bnlik Saygısı.....	14
Karar Verme.....	14
Karar Verme Kavramı.....	15
Karar Verme Kavramının Dayandığı Kuramsal Temeller.....	16
Krumboltz'un Sosyal Öğrenme Kuramı.....	16

Fayda Kuramı.....	17
Çatışma Kuramı.....	17
Bilişsel Güdü Kuramı.....	18
Karar Verme Süreci.....	19
Karar Verme Stilleri ve Stratejileri.....	20
İyi Kararın Nitelikleri.....	23
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	24
Yöntem	24
Araştırma Yöntemi.....	24
Evren ve Örneklem	24
Veri Toplama Teknikleri/Araçları.....	24
Süreç/Uygulama.....	255
Verilerin Analizi.....	25
Geçerlik ve Güvenirlilik.....	26
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	27
Bulgular	27
BEŞİNCİ BÖLÜM	40
Tartışma ve Sonuç	40
Öneriler.....	46
KAYNAKÇA	47
EKLER	51
EK-1 Etik Kurul Kararı.....	51
EK-2 Türkiye Voleybol Federasyonu İzin Belgesi	52
EK-3 Kişisel Bilgi Formu	53
EK-4 Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği.....	54
EK 5: Melbourne Karar Verme Ölçeği I-II.....	55
ÖZGEÇMİŞ	56

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1. Katılımcıların Benlik Saygısı Ölçeği, Karar Verme Ölçeği ve Alt Boyut Ortalama Değerlerine Yönelik Normallik Testi.....	25
Tablo 2. Katılımcıların Demografik Değişkenlerine Yönelik Bilgiler.....	27
Tablo 3. Katılımcıların Benlik Saygısı Ölçeği, Karar Verme Ölçeği ve Alt Boyut Ortalama Değerleri.....	28
Tablo 4. Katılımcıların Cinsiyet Değişkenine Göre Benlik Saygısı Ölçeği, Karar Verme Ölçeği ve Alt Boyut Ortalamalarının Karşılaştırılması (Mann-Whitney U Testi).....	30
Tablo 5. Katılımcıların Medeni Durum Değişkenine Göre Benlik Saygısı Ölçeği, Karar Verme Ölçeği ve Alt Boyut Ortalamalarının Karşılaştırılması (Mann-Whitney U Testi).....	30
Tablo 6. Katılımcıların Hakemlik Yapılan Branşta Sporcu Geçmişi Değişkenine Göre Benlik Saygısı Ölçeği, Karar Verme Ölçeği ve Alt Boyut Ortalamalarının Karşılaştırılması (Mann-Whitney U Testi).....	31
Tablo 7. Katılımcıların Hakemlik Yapılandan Başka Branşta Sporcu Geçmişi Değişkenine Göre Benlik Saygısı Ölçeği, Karar Verme Ölçeği ve Alt Boyut Ortalamalarının Karşılaştırılması (Mann-Whitney U Testi).....	32
Tablo 8. Katılımcıların Çalıştıkları Sektöre Göre Benlik Saygısı Ölçeği, Karar Verme Ölçeği ve Alt Boyut Ortalamalarının Karşılaştırılması (Mann-Whitney U Testi).....	32
Tablo 9. Katılımcıların Yaş Değişkenine Göre Benlik Saygısı Ölçeği, Karar Verme Ölçeği ve Alt Boyut Ortalamalarının Karşılaştırılması (Kruskal-Wallis H Testi).....	33
Tablo 10. Katılımcıların Klasman Değişkenine Göre Benlik Saygısı Ölçeği, Karar Verme Ölçeği ve Alt Boyut Ortalamalarının Karşılaştırılması (Kruskal-Wallis H Testi).....	34
Tablo 11. Katılımcıların Süre Bazında Hakemlik Deneyimi Değişkenine Göre Benlik Saygısı Ölçeği, Karar Verme Ölçeği ve Alt Boyut Ortalamalarının Karşılaştırılması (Kruskal-Wallis H Testi).....	35
Tablo 12. Katılımcıların Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Benlik Saygısı Ölçeği, Karar Verme Ölçeği ve Alt Boyut Ortalamalarının Karşılaştırılması (Kruskal-Wallis H Testi).....	36
Tablo 13. Katılımcıların Gelir Değişkenine Göre Benlik Saygısı Ölçeği, Karar Verme Ölçeği ve Alt Boyut Ortalamalarının Karşılaştırılması (Kruskal-Wallis H Testi).....	37
Tablo 14. Katılımcılardan Elde Edilen Benlik Saygısı ve Karar verme Ölçeği Parametreleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi (Spearman Korelasyon Testi).....	39

KISALTMALAR VE SİMGELER DİZİNİ

TVF : Türkiye Voleybol Federasyonu

MHGK: Merkez Hakem ve Gözlemciler Kurulu

MKVÖ : Melbourne Karar Verme Ölçeği

RBSÖ : Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği

n : Birey sayısı

BİRİNCİ BÖLÜM

Giriş

Hakemler spor ekolü içerisinde çok önemli bir konumdadır. Antrenörler ve sporculardan sonra hakemler spor karşılaşmalarının en önemli üçüncü noktasıdır. Fakat hakemler spor karşılaşmalarının en önemli sorumluluklarından birisini üstlenmiştir. İyi hakemlik, oyunculara becerisel ve taktiksel anlamda değer katacak bir karşılaşma sağlayabilir. Kötü hakemlik ise oyuncular, antrenör ve seyirci için, oyun zevkini düşürecek ve karşılaşma tat vermeyecektir. Hakemlerinin maç performansı izleyiciler tarafından eleştiriye açıktır ve devamlı tartışılır. Çünkü hakemlerin hataları her zaman ilk sırada dikkat çeker. Bir diğer taraftan maç iyi bir şekilde devam ettiğinde hakemler çok az seyirci tarafından sorgulanır (Weinberg & Richardson 2008).

Sporcularla beraber sahada mücadele eden ve o maçların sonuçlarına doğrudan etki eden hakem; “müsabakalarda alınan sayıları tespit etmek ve kurallara uymayanları cezalandırmakla görevlendirilen kişi olarak” maçların, oyundaki kurallar dahilinde fair-play kurallarına uygun olarak oynatılması, sonuçlanması ve oyun kurallarına uymasını sağlayan bir vazgeçilmezdir (Cengiz & Pulur, 2004).

Hakem; ihtilafta olan taraflar arasında doğru yolu göstererek arabuluculuk yapan kişidir (MHK Yayını, 1997).

Hakem; Oynanacak maç hakkında iletişimde olduğu her şeyi kontrol eden kişidir (Evans & Bellon, 2000).

Hakemler, daha motive ve kendine güvenen, farkındalık, dikkat, korku ve stresle mücadele eden, hakem oldukları müsabakalarda cesaretli ve kararlı olmak için hızlı ve net kararlar veren kişilerdir (Doğan & Moralı, 1996).

Karar verme becerileri, insanların sosyalleşme düzeyleri ve kişilik özellikleriyle alakalıdır. Karar, eldeki olasılıklar ve koşullar göz önüne alındığında, bir hedefe ulaşmak için çeşitli olası hareket tarzlarından en uygun hareket tarzını belirlemektir. Karar verme, farklı durumlar arasında seçim yapmayla ilgili bilişsel ve davranışsal çabaların toplamıdır. Çoktan seçmeli karar verme süreçleri kişiler için daha fazla zorluk yaratmaktadır (Deniz, 2004; Kuzgun, 1992).

Bu genel bilgiler ışığında çalışmanın amacı, yapılan anket çalışmasında çıkan sonucun aktif olarak görev yapan voleybol hakemlerinin benlik saygısı ile karar verme düzeylerinin değerlendirilmesidir. Bu doğrultuda voleybol hakemliği mesleğinin ve ilgili kurumların değerlendirilmesine olanak sağlanması ve hakemlerin geliştirilmesine yönelik çalışmaların yapılması hedeflenmektedir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırma voleybol hakemlerinin benlik saygılarını ve karar verme düzeylerini araştırmak amacıyla yapılmıştır.

Araştırmanın Önem ve Gerekçesi

Türkiye’de farklı klasmanlarda görev yapan hakemlerin yönettikleri maçlarda; adil bir yönetim, ani ve mantıklı karar verme, oyuncularla ve yöneticilerle karşı konuşma şekli önem arz etmektedir. Bundan dolayı tüm voleybol müsabakalarında görev yapan hakemlerin benlik saygısı ve karar verme becerileri arasındaki ilişkiyi incelemek için araştırma konusu seçilmiştir. Araştırmada elde edilecek bulgular ve sonuçlar ışığında Türkiye’deki farklı klasmanlarda görev yapan hakemlerin yönettikleri müsabakalarda verdikleri kararların, benlik saygısı ve karar verme düzeyleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi ve öneriler geliştirilmesi açısından önem kazanmaktadır.

Araştırmanın Sınırlılıkları

-Bu çalışmaya Türkiye geneli 367 aktif voleybol hakemi katılmıştır.

-Bu çalışmaya 149 kadın, 218 erkek hakem katılmıştır.

Varsayımlar

-Araştırmaya katılanlar düşüncelerini gerçek ve içtenlikle ifade ettikleri ve doğru bilgi verdikleri varsayılmıştır.

-Çalışmada kullanılan ölçek forumlarının çalışmanın amacına uygun hizmet ettiği varsayılmaktadır.

-Çalışmada kullanılan istatistiksel analiz yöntemlerinin çalışmanın amacına uygun olduğu varsayılmıştır.

-Araştırmaya katılan kişi sayısının güvenilir araştırma verilerine ulaşılabilecek yeterlilikte olduğu varsayılmıştır.

Terim ve Tanımlar

Voleybol : Voleybol, file ile ikiye bölünmüş bir oyun alanı üzerinde iki takım tarafından oynanan bir oyundur (TVF Voleybol Resmi Oyun Kuralları, 2016).

Hakem : Spor müsabakalarını kurallarına göre yöneten kişilere denir.

TVF : Türkiye'de voleybol faaliyetlerini resmi olarak yürüten bir kuruluştur.

MHGK : Türkiye Voleybol Federasyonuna bağlı olarak oluşturulan ve ülke genelinde hakemleri, gözlemcileri ve İl Hakem ve Gözlemci Kurulları ile ilgili idari ve teknik konulardan sorumlu olan kuruldur.

İKİNCİ BÖLÜM

Kuramsal Çerçeve ve İlgili Araştırmalar

Benlik

Bireyin kişisel karakterine ilişkin düşüncelerin bütünü iken, bireyin kendini değerlendirme süreci, kişiliğin temel özelliklerini veren bir unsurdur benlik (Özerkan, 2004). Benlik, kişisel karakterimiz ve kendimizi anlama ve düşünme şeklimiz hakkındaki düşüncelerimizden oluşur. Bu nedenle karakterin öznel yönü olarak ifade edilebilir (Baymur, 1984). Benliği tüm iç dünyamızı yansıtan karmaşık bir yapı olarak görmek olasıdır.

Kişilik, benliğin ve kimliğin kavramlarını içeren bireyin ayırt edici özelliklerinin tamamıdır (Kulaksızoğlu, 1998). Benlik bireye has olduğundan ve bireyi o birey yapan değerlerin tamamı olduğundan değer ve kişilik kavramlarından bahsetmemiz gerekir.

Değer ve Kişilik Kavramları

Ben, benlik, kişilik, sıklıkla birbirinin yerine kullanılan terimlerdir. Kişilik kavramı, bir kişinin kendisini algılaması ve anlaması olarak tanımlanır (Yiğit, 2010).

Değer, hayata anlam veren öznel bir kavramdır. Görünmez veya soyuttur, ancak davranışla tanımlanabilir ve sözlü olarak ifade edilebilir. Değerler, süreklilik ve şekil veren, davranışlara rehberlik eden ve hayattaki hedefler için temel kriterler sağlayan kararlar, faaliyetler ve arzularla alakalı hislerdir. Son yüzyıllara bakıldığında, toplumsal bilimlerdeki ana sorunlardan biride değerlerdir. Bu alanda araştırma yapan bilim insanları olarak sosyologlar, sosyal psikologlar, antropologlar ve psikologlar sayılabilir (Yiğit, 2011).

"Ben" veya "Benlik" olarak adlandırılan katman, kişiliğin ana özelliklerini gösteren ve son zamanlarda psikologlar tarafından en fazla çalışılan alan haline gelmiştir (Köknel, 1985). Benlik kavramı, kişinin var olduğunu ve kişinin duyguları aracılığıyla farkına vardığı deneyimlerini kapsayan bir kavramdır (Kasatura, 1998).

Değer, tüm insan faaliyetlerini insan faaliyetleri olarak amaçlarına uygun olarak gerçekleştirmelerine yardımcı olmaktır. Aristoteles'in deyiimiyle, insanların "insan işi" yapmasına, yani insanların doğru bilmeyi, doğru düşünmeyi, doğru değerlendirmeyi ve doğru eylemi görmelerine yardım etmektir. Bütün bu tanımlardan yola çıkılarak değer; insanı insan

yapan niteliklere sahip olan ve insanı diğer canlılardan ayıran temel nitelikleri içeren inançlar tamamı olarak tanımlayabiliriz (Yiğit, 2011).

Kişilik, insanın tüm psikolojik ve sosyal tepkilerini ifade eden bir terimdir. Ayrıca, bir kişi için ayırt edici bir özelliğe veya bireyi diğerlerinden farklı kılan tüm ayırt edici özelliklere sahip olma durumudur. Bireyin sosyal, ahlaki, bilişsel ve psikomotor özelliklerinin bütünleşmesiyle oluşan kişilik, insana ait bütün özellikleri içeren geniş bir kavramdır (akt. Dilek, 2007).

Kişilik çekirdekleri hayatın ilk zamanlarında atılır; Altı yaşında ana çizgiler belirgenleşir, fakat son şeklini ergenliğin sonlarına doğru alır. Kişilik hatları uzun bir zaman diliminde oluştukları için kolay kolay değişmezler. Kişilik, insanın çevredekilerle sürekli etkileşim ve uyum sağlama çabalarıyla gelişir (Yörükoğlu, 2000).

Kişilik, bireyin eşsiz psikolojik imzasıdır. Kişinin genel davranışına ve kişinin yıllar içinde nasıl değiştiğini yansıtır (Morris, 2002).

Bireyin kendini tanıması ve kendi özelliklerini bilmesi kişilik gelişiminde önemli bir konudur. Ergenlik döneminde bireyin kendi özelliklerine ilişkin düşünceleri ve bu özelliklerin düşünce, değer ve davranış boyutlarında tutarlılığı ve sürekliliği artar (Aydın, 2005).

Kişilik, kişinin tüm ilgi, tutum ve yeteneklerinin yanı sıra dış görünüşü ve çevreye uyumunu da içeren bir kavramdır (Cüceloğlu, 1993:405). Kişilik oluşumunda toplumun büyüklüğüne göre "var olan" kalıtsal faktörlerin ve "olması gereken" çevre faktörlerinde rolleri büyüktür.

Kişilik, içerik ve gelişim unsurlarını bir araya getiren, değişim ve istikrarı aynı anda sağlayan dinamik ve karmaşık bir sistemdir. Kişilik etkileşimli bir sistem olarak ele alındığında, herhangi bir alandaki değişikliklerin tüm sistemde değişikliklere yol açtığı açıktır (Onur, 1995).

Kişilik kavramı, bir kişiyi diğer kişilerden ayıran özellikleri ve çevreye uyum sağlama biçimlerini ifade eder. Her insan belirli durumlarda belirli öngörülebilir tutumlar benimser, olaylara belirli duygusal tepkiler verir ve benzersiz davranışlar sergiler (Yörükoğlu, 2000).

Benlik Kavramı

İnsan davranışının altında yatan nedenleri anlamak ve günümüz dünyasında sonraki adımları tahmin etmek psikolojinin ana hedefleridir. Kişilik, tutum ve motivasyon gibi birçok temel kavram, kişisel davranışın karmaşık ve dinamik doğasını anlamaya yardımcı olmak ve bireylerin gelecekteki davranışları hakkında tahminlerde bulunmak için önerilmiştir. Psikoloji

alanında özellikle sosyal psikoloji ve bireyler arası ilişkiler alanında benlik kavramı ön plandadır (Cevher & Buluş, 2007).

Psikolojinin önemli kavramlarından biri olan benlik kavramı, başımıza gelen sayısız olay ve diğer insanlarla olan etkileşimlerimiz gibi doğduğumuz andan itibaren deneyimlerimiz neticesinde kazanılan bir oluşumdur (Baymur, 1985).

Benlik kavramı, bireyin kendisi hakkındaki düşünce ve değerlendirmeleri, bireyin kendini tanımlaması, anlamı ve bireyin özüne ilişkin tüm yargılarından oluşur (Yiğit, 2010: 7).

Benlik, bireyin mevcut durumu, kişisel çıkarımları, sosyal rolleri, geçmiş deneyimleri ve gelecekte yaşamak istediklerine ilişkin değerlendirmelerinin bütünü zihinsel olarak oluşturan ben kavramı olarak da düşünülebilir (Merey, 2010:3).

Benlik kavramı psikolojinin en önemli olgularından biridir ve hayata gözümüz açıldığından itibaren başlayan ve başımızdan geçen birçok olay gibi diğer kişilerle etkileşim sonucunda kazanılan bir kavramdır (Baymur, 1985). Psikolog William James, benlikle alakalı çalışmalar yapan ilk kişiydi. James'in "The Principles of Psychology" (1952/1891) adlı eseri ile Psikoloji Bilimi içindeki benlik konusu bu çalışma ile başlamıştır. Bahsedilen çalışmada James, "benliğin "bilen benlik (*self as knower*)" ve "bilinen benlik (*self as known*)" olarak iki boyutta ele alınması gerektiğini, bilimin konusu ise bilinen benlik olmasının zorunlu olduğunu belirtmektedir." William James benliği, kişinin kendisine söyleyebileceği her şey olarak en kapsamlı şekilde ifade etmiştir.. Benlik psikolojinin bilinen konusudur. Benlik, psikolojide iyi bilinen bir konudur. Dolayısıyla benlik; sosyal benlik, maddi benlik, ruhsal benliklerden oluşmaktadır (Akt: Yiğit, 2010).

Leary ve Tangle'y'e (2003) göre; benliği üç ana süreçte ifade ederler;

"1. Dikkat Süreci: Bireyin kendisine ilgi göstermesi, kendine ilişkin farkındalığı."

"2. Bilişsel Süreç: Bireyin kendisine ilişkin oluşturduğu duygu, düşünce ve algıları"

"3. Yönetiş Süreç: Bireyin kendisini, karar verme, kontrol etme gibi mekanizmaları kullanarak yönlendirme çabaları" (Akt. Çağlayan. 2011).

Benliğin Görevleri

1. Dürtü ve içgüdülerden kaynaklanan güdülerini önlemek, düzenlemek ve kontrol etmek,
2. Ortamdaki nesne ve bireylerle ilişki kurma,
3. Gerçeği bilmek, anlamak, sınamak,
4. Çevresel uyaranların sınırlandırılması, sıralanması, zamanlaması,
5. Algılama, saklama, hatırlama, düşünme, karşılaştırma, çıkarım yapma, yargılama,
6. Bireyin karşı karşıya kaldığı engelleri aşabilecek güçleri toplamak,
7. Geleceğe yönelik beklentilerin ve hedeflerin belirlenmesi,
8. Kişiliğini endişeden kurtaracak savunma kalıplarının kullanılması (Özerkan, 2004).

Benlik Gelişimi

Benlik kavramı ve Benlik saygısı; sosyal bilimler, psikoloji, sosyal psikoloji, kişilik ve kültürel psikolojideki konulardan bazılarıdır. Doğum öncesi dönemden başlayarak kendisi ve dış dünya ile iletişimde olan kişi hem kendi bedeni hem de çevresindekilerden tepkiler alır. Bu tepkiler duyular olarak yorumlanır ve anlamlı bütünler oluşturur. Bu sayede insan yaşamının ilk aşamalarından beri kendisi ve dış dünya hakkında gözlemler yapmaya başlar. İnsandaki iç dünya ya da benlik onu, yaşamının ilk anında onu doğuran ebeveynin devamı olarak düşünür. Başka bir deyişle, kendisini bağımsız bir varlık olarak düşünemez, ancak anne ve babasıyla birlikteyken kendisiyle hiçbir sorunu yoktur. Yaşamın ilerleyen dönemlerinde, kişi ebeveyninden ayrı varlık olduğunu ve ebeveyninden ayrı bir "ben"e ihtiyaç duyduğunu algılamaya başlar. Bu, kendini ifade edebileceği yeni bir düzen (öz-sistem) geliştirmek için ipuçlarına ihtiyaç olduğu kadar farklı bir birlik arayışına da işaret eder. Bu ayrılık travmasından sonra temelde kimlik ihtiyacına tekabül eden benlik algı sisteminin oluşumu dış dünya ile iletişimle başlar (Bayat, 2003).

Bireyin dış dünya ile etkileşimi, doğuştan gelen zekası ve fizyolojik yapısı, dış dünyadaki yaşama kalıpları vb. çerçeveler içinde düzen almış olacaktır. Bu yaşamlar, kişinin ait olduğu kültürün ortak yaşamıyla karşı karşıya kaldığı kişisel yaşam deneyimleridir. Sosyal çevrenin kendisine dayatmak istediği ve bireyden beklenen sosyal kimliği kültürle bağlantılı olarak öğrenir. Bu nedenle, insan tek bir 'ben' yerine birçok 'ben'den oluşmuş bir benlik

geliştirirler (akt. Gürbüz, 2009). Benlik, deneyim sonucunda elde edilen bir yapıdır. Çocuklar ilk başta onun varlığından haberdar olmayabilir. Çocuklar 'ben' ve 'ben değil' arasında ayırım yapamazlar. Bu nedenle dünyaya dışardan mı yoksa içerden mi geldiklerini anlamadıkları kaotik bir ortam olarak bakarlar. Fakat benlik, çocuğun hayatındaki tüm olayların ve doğduğu andan itibaren çevresinden edindiği kurguların etkisinde giderek gelişir. Çocuklar, çevreleriyle etkileşime geçmeden önce fiziksel sınırlarının farkına varmaya başlarlar. Benliğin gelişiminde kişiler arasındaki ilişkiler büyük önem taşımaktadır. Bireyin çevresindeki insanların davranışları benlik içeriğini büyük ölçüde etkiler. Kişi için önemli olan kişiler, kişiyi beğensin ya da beğenmesin, kişiyle gurur duysun ya da duymasın, bu kişilerin kişi hakkında söylediği sözler benliğin yapısını etkiler. Başka bir deyişle, yaşamdaki olumlu ya da olumsuz tüm olaylar, benliğin gelişimi üzerinde ciddi bir etkiye sahiptir (Baymur, 1993).

Benlik Algısı

"Ben" insan kişiliğinin temelidir ve benliğin tam merkezinde içsel bir varlıklar / çekirdekler bulunur. Bu içsel varlıklar / çekirdekler veya benlik (gerçek benlik) çevresiyle sürekli etkileşim halindedir ve bu etkileşim sürecinde benlik algısı ismi verilen sistemler gelişir. Yani genetik bir özelliğe sahip olan bu içsel varlık / çekirdek, kişinin çevresiyle etkileşimi sonucunda imajını veya resmini ifade eden kendilik algısı adı verilen bir sistem oluşturur (akt. Bayat, 2003).

Bireyin algıladığı ve kendini tanımlamak için kullandığı benlik algı sisteminin temel unsurlarında değişiklik yapma zorunluluğu (yani kişinin kendini yeterli bulup kabul ettiği bir alanda yetersiz kaldığı gerçeğiyle karşı karşıya kalması) kendilik algı sistemini bozar ve kişide kimlik çatışmasına sebep olacaktır. Burada gerçek benlik algılarına sahip kişiler ile gerçek olmayan benlik algılarına sahip kişiler aralarında davranış farklılıkları gözlemlenecektir. Gerçekçi benlik algısına sahip kişiler, yeniden bir benlik algısı sistemi oluşturarak ve uygun davranışlar sergileyerek benlik algı sistemlerini bu yeni duruma kolaylıkla adapte edebilirken, gerçekçi olmayan benlik algılarına sahip bireyler, en az bir benliğe sahip olma eğiliminde olan savunmacı davranışlar sergileyeceklerdir (Eisenberg, 1979).

Gerçek olmayan bir benlik algısına sahip insanlar ise; başarılı olmayan hayatlarının sonuçlarında kendi rollerini görmek istemezler. Onlar için yaşamlarının kontrolleri kendilerinin dışındaki güçlerdedir. Bu sebeble, başarısızlıklarının sebebi bu güçlerin etkisi altında aranmalıdır. Yani kendi hayatlarındaki başarısız olma sonuçları dış sebeblere bağlama eğilim içindedirler. Bu kişilerin motive olmaları da oldukça zordur, çünkü aynı düşünceler harekete geçmenin önünde engeldir, ne yaparlarsa yapsınlar başarılı olamayacaklarına

inanırlar. Başarılı olmanın kendilerinin dışında olan güçlerin etkisine bağlı olacağına inanırlar. Yaptıkları bir şeyde başarısızlık olasılığının söz konusu olduğunda, başarısızlık korkusu davranışlarına hakim olur ve denemeyi bırakırlar. O halde benlik algısının farklı durumları bireylerin davranışını nasıl etkiler? Başka bir deyişle; tam, somut ve içsel odaklı bir benlik algısı ile belirsiz, eksik, dışsal odaklı bir benlik algısı arasındaki farklar nelerdir? Bu konuda söylenecek şeyler genel olarak şunlardır (Eisenberg, 1979);

1. Gerçekçi bir benlik algısına (yüksek öz-saygı) sahip bireylerin gelecek beklentileri gerçekçi ve ulaşılabilir hedeflerden oluşur.
2. Bu bireyler strese karşı daha dirençlidir ve yaşamlarındaki stresli durumlarla baş etmede daha başarılı olurlar.
3. Gerçekçi benlik algısına sahip insanlar, çalışmalarına kendi görüşleri ile yaklaşır ve işlerine bakış açılarını; kavramak, iyi anlamak ve başarılı olmak şeklinde belirtirler.
4. Bu kişiler algılarına ve inançlarına (özgüvenlerine) güvenirler ve yaşam işlerindeki statülerinin bireysel çabalarıyla belirlendiğine inanırlar.
5. Yine bu kişilerin hayata bakışları davranışlarına belirler, tepki ve kararlarına güvenirler, başka düşüncelere ve yeni fikirlere açıktırlar ve bu konulardaki eğilimlerini kendilerinin verdiği kararlar belirler.

Gerçek olmayan bir benlik algısına sahip kişiler ise;

1. Kendilerine ve başkalarına güvenmezler.
2. Yeni hayata ve yeni düşüncelere kaygı ile yaklaşır.
3. Kendileriyle yüz yüze gelmekten kaçınırlar.
4. Başkalarını kızdırmamak konusunda ısrarcı ve mantıksız bir anlayışa sahiptirler.
5. Dikkat çekmekten kaçarlar ve sosyal ilişkiler kurmada başarısızdırlar.
6. Ortam güvenilmez olduğu için bu kişiler dostane ilişkiler kuramazlar.
7. Kendilerine ait kararları yoktur, sürekli başkalarınca kullanılan ve risk almadan karar verirler (Eisenberg, 1979).

Risk almak insan hayatında kaçınılmazdır. Bu nedenle, kişiler yaşamlarında daima risk altındadırlar. Kararları verirken, seçim yaparken, toplumsal beklentilere tepki verirken, mesleki ve iş hayatımızda yaptığımız seçimlerde ve üstlendiğimiz sorumluluklarda sürekli belirli risklerle karşı karşıya kalırız. Bu riskler hayatımızın ayrılmaz bir parçası iken, risk almak onu yaşamın doğal bir parça olma haline getirir. Başarılı olmama korkusu ve benlik

saygısı ile yakından bağlantılı olan riskli davranış hakkında şunlar söylenebilir. Gerçek benlik algısına sahip kişilerin risk alma isteklerinin yüksek olduğu görülmektedir. Bu bireyler hayatlarında veya işlerinde hedeflerini seçerken makul, zorlayıcı ve gerçekçi riskler buldukları üst düzey hedeflerden oluşan seçenekleri tercih ederler. Bu insanlar; bireyler arası ilişkide risk almaktan korkmazlar, ilişkilerini iyi niyet ve güvene dayalı olarak sürdürülür.

Gerçekçi olmayan bir benlik algısına sahip kişiler; başarısızlık korkusuyla risk almaktan kaçınırlar. Risk almaktan kaçınamazlarsa anlamsız ve mantıksız bir şekilde risk alırlar. Bu durumun sonucunda ya ulaşılamaz gerçekçi olmayan amaçlar seçilir ya da hedef belirsiz hale gelir. Bu kişilerin yaşadıkları altta yatan güvensizlik duyguları diğer insanlarla ilişkilerinde de kendini gösterir ve sonuç olarak kişilerarası ilişkilerde risk almadan çatışma halinde ilişkiden kaçınır veya devam eder. Hayatın temel bir gerçeği olarak, bireyler "kendileri gibi olma" eğilimindedirler. Bu yaşamsal eğilim; utanç, suçluluk, küskünlük veya öfke duygularını uzun süre dayanılmaz hale getirir. Bu varsayımdan hareketle Maslow ve Rogers, gerçek bir benlik algısı göstergeleri olan benlik sevgisi ve benlik saygısının bireyin temel ihtiyaç olduklarını savunmuşlardır (Bayat, 2003).

Benlik Saygısı

Benlik saygısı, Kendine güven, kişinin kendini olduğu gibi kabul etmesine ve kendinden emin olmasına izin veren olumlu bir ruh halidir (Yörükoğlu, 2000).

Benlik saygısı, insanların kendilerini nasıl gördüklerinin ve kabul edilme ya da reddedilme beklentisinin sonucudur. Başka bir deyişle, kişinin kendini ne kadar değerli bulduğu veya değerli bulmadığını gösteren bir dizi ifadedir. Benlik saygısı kavramı, öğrenilen bir yaşam becerisidir ve yaşam boyu devam eder. Benlik saygısı; kişilik kazanmak, hayatı dolu dolu yaşamak, hedefe uygun faaliyetleri seçmek, başka kişilerle ideal ve kalıcı iletişim kurmak, anlaşmalar yapmak, değer modelleri geliştirmek, başarılı olmak ve gelecek zamanı doğru planlamak açısından çok önemlidirler (Erşan & diğ., 2009).

Benlik saygısı; benlik kavramının beğenilmesi ve benimsenmesi anlamına gelir. Kişilerin akıl yürütme sonucunda edindiği benlik kavramını kabul etmesiyle oluşan bir beğenidir (Yavuzer, 2003).

Öte yandan benlik saygısı, kişilerin kendisine yönelik davranışına göre farklılık gösterebilir. Birey benlik durumundan memnunsu ve kendisini olmak istediğinden farklı göremiyorsa benlik saygısının yüksek olacağı görülür. Bu sayede bireyin kendine olan inancı aynen olduğu gibi kabul edilecektir (Avanoğlu, 2004).

Branden'e göre (1969) Benlik saygısı; bireyin kendine olan güvenini ve kendisinden memnuniyet duymasını açıklar. Farklı bir deyişle, bireyin kendisi hakkında nasıl düşündüğü ve hissettiğidir. Benlik saygısı çerçevesinden ideal insan kendini değerli bulur ve hayatındaki olumsuz şeylerle baş edebileceğinden emindir. Kendine ve yeteneklerine karşı olumlu bir tutumu vardır. İşler istediği gibi gitmediğinde hatalarını kabul eder ve kendini değerli hisseder (akt. Çağlayan, 2011). Benlik saygısı düşük olan bireyler, yeteneklerinden şüphe duyarlar ve kendileri için gerçekçi olmayan umutlara sahiptirler. Kendi değerleriyle ilgili düşünceleri, başkalarının görüşlerinden oldukça etkilenir ve kendisini sert bir şekilde eleştirir. Yeterince tatmin edici bir şey bulmaz (akt. Çağlayan, 2011).

Rosenberg (1965) benlik saygısını, kişinin kendisine karşı olumlu ya da olumsuz bir tutumu olarak anlar. Buna göre insan kendini değerlendirmede olumlu bir davranış sergiliyorsa benlik saygısı yüksektir; olumsuz davranırlarsa, benlik saygıları düşük çıkacaktır. Benlik saygısı yüksek bir insan kendine saygı duyup kendini toplumda önemli bir kişi olarak görür. Benlik saygısı düşük olanlar ise genellikle, bireyin sürekli ve kalıcı olarak olumsuz bir benlik değerlendirilmesi anlamına gelir (Hamarta & diğ., 2009). Bireyin benlik saygısı, kendiyle yaptığı konuşmalardan etkilenir. Diğer varlıklardan ayrı olarak birey varlığının farkına varır ve onu inceler (Aslan, 2006).

Yüksek benlik saygısı, onların yaşam standartlarını yükseltir ve depresyona girmelerini engelleyen bir faktördür. Benlik saygısı; kişinin kendine saygı duymasının yanı sıra kendisine güvenmesi, kendisini özümseyerek değer göstermesidir. Benlik saygısı yüksek olan bireylerin kendisinden beklentisi yüksektir. Olumlu davranışları ve başarılı sonuçları nedeniyle düşüncelerini kabul ederler. Davranışlarına ve elde ettikleri neticelere güvenirler. Bu sayede karşılaştıkları tepkiler nedeniyle kendilerini ifade etmekte zorlanmazlar ve başka düşünceleri kabul etmeye başlarlar. Yüksek benlik saygısı, kendine güven, başarıma isteği ve iyimserlik gibi olumlu özelliklerin yanı sıra başkalarından saygı görmeyi gerektirir (Turanlı, 2010). Yüksek olmayan benlik saygısı; kendisine güvensizlik, motivasyon kaybı, intihar davranışı, yeme bozuklukları, depresyon gibi ruhsal ve davranışsal bozukluklara sebep olur (Öz, Yılmaz & Akçay, 2009). Düşük benlik saygısına sahip insanlar, özgüveni düşüktür ve kolayca cesareti kırılır. Aynı zamanda, bir tartışma sırasında tepkilerden görmekten korkup fikirlerini söyleyemeyebilirler. Tartışmaya katılma konusunda çok isteksiz olurlar ve dinlemek isterler (Korkmaz, 1996).

Benlik saygısı yüksek olan insanda kendine güven, başarıma isteği, iyimserlik, zor durumlardan kaçmama vb. olumlu psikolojik özelliklere sahip olmalarına rağmen, benlik

saygısı düşük olan bireylerin özgüvenleri de düşüktür, kolayca umutsuzluğa kapılırlar ve psikolojik rahatsızlık gösterilme olasılıkları yüksektir (Cevher & Buluş, 2007).

Özer ve Özer'e göre (2001, akt. Çağlayan, 2003);

Olumlu benlik kavramına sahip kişiler;

1. Kendilerini yetkin ve son derece akıllı olarak görürler,
2. İnsanlara kabul görecekle ve başarılı olacakları beklentisiyle yaklaşırlar.
3. Fikirlerinde güvendedirler.
4. Toplu tartışmalarda dinlemektense, tartışmacı olmayı seçerler.
5. Başkaları tarafından hoş karşılanmasalar bile fikirlerini ifade eder ve savunurlar.
6. Kendilerini yardımsever, saygın ve kabul edilebilir bireyler olarak algırlar ve özgüven, başarıma arzusu, iyimserlik, zorluktan kaçmama gibi olumlu özelliklere sahiptirler.

Olumsuz benlik kavramına sahip kişiler;

1. Olağandışı düşüncelerini açıklayamazlar, bu düşünceleri nedeniyle eleştirilmekten korkarlar.
2. Çevrelerindekiilerden çok kendi sorunlarıyla ilgilenirler, dikkatlerini çekingenliklerine odaklarlar.
3. Toplumda dikkat çekici hareketler sergilerler.
4. İçinde yaşadıkları toplumun gölgesinde yaşarlar.
5. Kendilerini diğer insanlardan aşağı görürler.
6. Utangaç, suçlu, yetersiz ve depresif hissedirler.
7. Daha itaatkar olma eğilimindedirler.
8. Başkalarına güvenmezler, kolayca umutsuzluğa kapılırlar, kolayca etkilenirler.

Benlik Saygısının Gelişimi

Benlik saygısının yüksek olması için çocuğun içinde bulunduğu aile; Güvenli, hoşgörölü ve esnek, birbirleriyle ve çocukla iyi iletişim kuran, çocukların güvenliğini önemseyen kişilerden oluşmalıdır.

Rosenberg (1986), Benlik saygısının gelişimini sağlayan beş farklı psikolojik seçicilik mekanizmalarından söz etmiştir. Ona göre seçicilik, yapılandırılmamış veya çelişkili durumlarda ve birçok seçeneğin olduğu durumlarda iyi sonuç verir. Rosenberg, kişinin kendisine yönelik tutumunu etkileyen bu seçicilik mekanizmalarını öz-değer seçiciliği, yorumlayıcı seçicilik, standart seçicilik, kişilerarası seçicilik ve durumsal seçicilik olarak adlandırmıştır (akt. Yiğit, 2010).

Coopersmith (1967), benlik saygısını önemli bir kişilik boyutu ve olumlu bir kişilik özelliği olarak görmek; kendini yetenekli, başarılı ve değerli olarak tanım ve benlik saygısını geliştirmek için önemli olduğuna inandığı dört faktörü tanımlar;

1. Kişinin hayatında önemli bir yer tutan, farklı insanlardan gördüğü ilgi, kabul ve saygılı muamele düzeyi,
2. Kişinin başarıları, konumu ve statüsü,
3. Kişinin başkalarının değerlendirmelerine kendisi için nasıl tepki verdiği,
4. Kişinin kendisi için belirlediği ve başkaları tarafından arzu edilen hedeflere ulaşım ulaşamayacağı (Akt. Bilgin, 2001).

Fekler (1974), benlik saygısını geliştirmeye yardımcı olacağına inandığı beş adım önerdi;

1. Çocuk için önemli olan yetişkinler kendilerini övmelidir; Çocuklar modelden öğrenirler. Çocuğun kendini daha iyi hissetmesi isteniyorsa bunu yapmanın somut yolları gösterilmelidir. Çocuk için önemli olan kişilerin kendilerini övdüğünü gören çocukların kendilerini övme olasılığı daha yüksektir.
2. Çocuklar kendi davranışlarını gerçekçi bir şekilde değerlendirmelidir. Bireyin kendisiyle ilgili duyguları, kendi davranışlarına ilişkin tutumlarından kaynaklanır. Bir insan kendini sürekli gerçekçi olmayan standartlara göre değerlendiriyorsa, çabalarını kesinlikle başarısızlık olarak algılayacaktır. Çocuk gerçekçi olmayan gerekçelerle değerlendirilirse, büyük olasılıkla düşük benlik saygısı geliştirecektir.

3. Çocukların mantıklı hedefler belirlemesi gerekir. Araştırmalar, olumsuz benlik saygısına sahip kişilerin hedeflerini gerçekçi olmayan bir şekilde yüksek veya düşük belirleme eğiliminde olduğunu göstermiştir. Her iki durumda da kayıp meydana gelir.
4. Çocukların kendilerini övmeleri gerekir. İnsanların ilk öğrenmeleri, kendileri için önemli olan diğer insanlara bağlıdır. İçsel öğrenmenin sonuçları içselleştirilir ve bireyin hayatını şekillendirmeye başlar. Çocuğun olumlu benlik saygısına sahip olabilmesi için kendini değerlendirmesi ve pekiştirmesi gerekir.
5. Çocukların başkalarını övmeye ihtiyaçları vardır. Çocuk için önemli olan yetişkinler, çocukları başkalarını övmeye teşvik ederken iki süreci göz önünde bulundurmalıdır. Çocuğa başkalarını nasıl öveceği ve başkaları onları övdüğünde nasıl karşılık vereceği öğretilmelidir (Akt. Örgün, 2000).

Yüksek ve Düşük Benlik Saygısı

Benlik saygısı yüksek insanlar sağlıklı olmaya özen gösterirler. Bu insanlar eksikliklerini sert bir şekilde eleştirmezler. Olumlu yapılarını ve güçlü yanlarını çok iyi bilirler. Kendine güvenen, kendine olumlu bakan, zayıf noktalarını tespit eden, kendini düzeltip ve geliştirmeye çalışan kişilerdir. Benlik saygısı düşük kişiler, kendilerini katı bir şekilde eleştiren, başkalarına kendini kanıtlamaya çalışan, başkalarıyla etkileşime girerken utangaç davranışlar sergileyen ve kendileriyle çok az gurur duyan kişilerdir.

Benlik saygısı yüksek, yaşam ve enerjiyle dengeli bir şekilde bütünleşen sağlıklı insanlar yaşam enerjisiyle bütünleşirler. Bu insanlar kendilerine çok güveniyorlar. Benlik algısı düşük olan kişiler, canlılığını ve enerjisini kaybetmiş, kendine olan inancını yitirmiş, kendini değersiz ve çaresiz hisseden, başarı duygusu olmayan ve yetenekleri azalmış kişiler olarak karşımıza çıkar (Soğukpınar, 2014:25).

Karar Verme

İnsan hayatının her anında hayatının ne olacağına karar verir. Bunlar bazen hızlı kararlar, bazen de geleceğe yönelik kararlar. Bir karardan kaynaklanan her şey hayatımızda çok önemli olduğundan, bir karar vermeden önce dikkatlice düşünmeliyiz (Deveci, 2011).

İnsanların karar verme tarzları aynı değildir. Bu farklılık strese, zaman baskısına ve alternatiflerin ne kadar iyi araştırılmasına bağlı olarak değişebilir. Bazı karar verenler ayrıntılı çalışma yaparken bazıları aceleci davranır. Bazıları kendi kararlarını verirken, diğerleri kararları için başkalarına bağımlıdır. Bazı insanlar duygularını daha çok önemserken, diğerleri mantığa güvenir. Bu konuda araştırmacılar karar vermenin farklı özelliklerine odaklanmış ve tanımları bu doğrultuda çeşitlenmiştir (Janis & Mann, 1977).

Karar Verme Kavramı

Bir insanın varoluşundan ölümüne kadar, yani yaşamı boyunca yaşamının her aşamasında birtakım sorunlarla karşılaşması normaldir. Yaratıcının insana sunduğu zeka ve yetenek ile bu problemleri çözerek hayatına devam etmesi kaçınılmaz bir sonudur. Bu problemleri çözebilmek için kararlar ile yaşamak zorundasınız. Kararların niceliği ve niteliği, kişinin gelişim düzeyine, karar verme durumlarına ve seçenek özelliklerine göre değişmektedir.

Gerekli literatür kaynakları incelendiğinde karar verme ile karar verme arasında birçok farklar olduğu ortaya çıkmaktadır. Ortaya çıkan fark, karar vermenin bir davranış süreci olmasıdır. Genel olarak karar verme, kişinin çeşitli seçenekler arasından en uygun olanı seçmesini ve hayatını iyi bir şekilde devam etmesini sağlayacaktır. Ancak alternatif yoksa ve kişi bir seçeneklerle karşı karşıyaysa karar vermeden konuşmak mümkün değildir (Kurt, 2003).

“Karar, hareket bekleyen bir tutum karşısında verilen uygun bir tepkidir. Karar vermeyse birçok alternatif arasından seçim yapma eylemidir” (İlmez, 2010).

“Karar verme, en basit tanımıyla, farklı alternatifler arasından tercih yapmaktır” (Gürsaka, 1986).

“Karar, geleceğe yönelik bir hareket şekli ve davranışla ilgili bir irade açıklamasıdır” (Tosun, 1992).

Karar verme, insanların hedefe varmak için var olan eylemlerden uygun eylemi seçmesidir. Karar verme, çeşitli durumlar arasında seçim yapmayı mümkün kılan zihinsel ve davranışsal durumları kapsar. Günlük yaşamda bir kişi birçok defa karar verme davranışlarıyla karşılaşabilir. Bu durum bazen yapısal olarak anlaşılması çok zor bir yapı olabilir. Karar verme, ihtiyaçlara göre birçok seçim yapmak söz konusu olduğunda karşılaşılan sorunları azaltan bir yönelim olarak ifade edilebilir. Karar vermek söz konusu olduğunda, öngörülebilir sonuçlara hazırlanmak ve hedefe ulaşmak için en güçlü olana odaklanmak daha önemlidir (Kuzgun, 1992). Tanımlar doğrultusunda karar vermeyi, sorunları çözmek veya hedefe ulaşmak için tüm faktörlerin etkisinin objektif, bilimsel yöntemlerle hesaplanarak oluşturulan alternatifler arasından gerçeği belirleme eylemi olarak ifade edebilir. Bu konuda yapılan farklı çalışmalar neticesinde karar vermenin alternatifler, seçim, bilişsel boyut, sosyal ve organizasyonel süreç ve problem çözme tekniklerini içerdiğini görebiliriz (İlmez, 2010).

Kuzgun'a (2000) göre karar verme davranışının gerçekleşmesi için üç faktörün bulunması gerekir:

"1. Karar verme ihtiyacını ortaya çıkaran bir güçlüğün varlığı ve bu güçlüğün kişi tarafından hissedilmesi,"

"2. Güçlüğü giderecek birden fazla tercihin bulunması,"

"3. Kişinin tercihlerden birine yönelme özgürlüğüne sahip olması"(akt. Deveci, 2011).

Karar Verme Kavramının Dayandığı Kuramsal Temeller

Karar verme davranışlarının dayandığı teorik çerçeve, temel olarak sosyal öğrenme teorisi, fayda teorisi, zihinsel motivasyon teorisi ve çatışma teorisine dayanmaktadır (Mitchel & Krumboltz, 1984; Mann & diğerleri, 1998; Çolakkadıoğlu, 2003; akt. Deveci, 2011).

Krumboltz'un sosyal öğrenme kuramı

Krumboltz ve diğerleri (1980), Meslek ve iş alanı seçerken karar verme süreçlerini sosyal öğrenme kuramı çerçevesinde açıkladıkları bir model geliştirmişlerdir. Model, karar vermenin dört faktör arasındaki etkileşimin sonucu olduğunu göstermiştir (Kuzgun, 2000).

Bunlar;

- 1.Genetik Faktörler ve Özel Yetenekler,
- 2.Çevresel Koşullar ve Olaylar,
- 3.Öğrenme Yaşantıları
- 4.Performans Becerileri'dir.

1. Genetik Faktörler ve Özel Yetenekler: İnsanların eğitimsel ve profesyonel seçimlerini, yeteneklerini ve karar vermelerini sınırlayabilir. Örneğin; müzikal yetenek, mesleki olanaklar, çevresel koşullar ve genetik potansiyelerin etkileşimi ile daha uygun hale gelmektedir (Delorenzo, 2000; akt. Deveci, 2011).

2. Çevresel Koşullar ve Olaylar: Bazen kişilerin etkisi olmadan gelişebilir, bazen de kişiler etrafındakileri etkileyebilir. Birey, teknolojik gelişmelerin yarattığı daha geniş çerçeve üzerinde çok az etkiye sahiplerken, işverenlerin gelecekteki işe alım davranışları gibi daha dar çerçeve üzerinde daha fazla etkiye sahiptirler.

3. Öğrenme Yaşantıları: kişinin geçmişteki ve şimdiki öğrenme deneyimleri, eğitimi, kariyer seçimini ve gelişimlerini etkileyen bir süreçtir. Öğrenme deneyimleri, bireylerin

mesleki davranışlarının geçmiş deneyimlerinin sonuçlarını ortaya çıkaran ve gelecekteki davranışlarının olasılığını etkileyen ardışık pekiştirme deneyimleriyle şekillenir.

4.Performans Becerileri: Performans standart ve değerleri, beceriler, çalışma alışkanlığı, zihinsel süreçler, zihinsel yetenekler ve duygusal tepkiler, bireyleri yeni sorun durumlarına ve görevlere karşı uyarır. Başarılı öğrenme deneyimleri neticesinde kişinin göreve ilişkin performansında bir artış gözle görülür hale gelir (Deveci, 2011).

Fayda Kuramı

Fayda Teorisi, karar verme konusunda teorik görüşlerinde önemli bir yer tutar. Bu teori, karar verme durumunda bireyin olası seçeneklerden kendine en çok faydayı sağlayan seçeneklere yöneldiğini belirtir.

Baron (1994) ve Plous (1993), fayda teorisinin kuralcı bir özelliği olduğunu belirtir. Fayda teorisi, bir kişinin ideal koşullar altında olası seçeneklerden hangi seçenekleri seçmesi gerektiğini belirtir. Kişinin önündeki bilgiyi anlayabileceğini, seçeneklerin artılarını ve eksilerini hesaplayabileceğini ve seçeneği kendisine en büyük faydayı sağlayacağına inandığı bir davranışa dönüştürebileceğini varsayar (akt. Nelson-Jones; Çev. Akkoyun, 1982; akt. Deveci, 2011).

Çatışma Kuramı

Janis ve Mann (1977), Kişinin karar verirken kullanacağı stiller ve bu stillerin bir fonksiyonu olarak kişide ortaya çıkan benlik saygısı ve stres düzeyleri çatışma kuramı ile açıklanmaktadır. Her karar verme stili, zaman baskısı ve çatışma çözümü ile başa çıkmak için bazı psikolojik streslerle ilişkilidir. Karar verme stilleri beş başlık altında gruplandırılmıştır: Çatışmasız bağlılık, savunucu kaçınma, çatışmasız değişim, aşırı uyarılmışlık ve ihtiyatlı-seçicilik (DeLorenzo, 2000; akt. Deveci, 2011).

1.Çatışmasız Bağlılık: Birey mevcut durumda bir tehdit olmadığını algıladığında kararına sadık kalacaktır. Bu durumda birey stresi en az düzeyde yaşayabilir.

2.Çatışmasız Değişim: Birey mevcut durumu değiştirmeme riskini algılar; değişiklikte herhangi bir risk görmüyorsa, değişiklikte herhangi bir risk görmez ve tüm alternatifleri göz önünde bulundurmadan en önemli veya en çok önerilen kararı seçer.

3.Savunucu Kaçınma: Kişi zor ve kişisel bir kararla karşı karşıya kaldığında, kararı erteleyerek, sorumluluğu başkasına devrederek veya en az olası seçeneği desteklemek için mazeretler bularak bir çatışma durumundan kaçınır. Birey zaman baskısı altında kararlar vermek zorunda kaldığı için yüksek kaygı yaşar.

4.Aşırı Uyarılmışlık Karar Stili: Zamanı yetersiz olan bireyin dikkatli araştırma yapmadan, olumsuzluğu en az olan alternatifini seçmesidir. Kısa sürede rahatlamak için ani çözüm seçeneklerini değerlendirebilir. Zaman baskısı olduğu için, çok büyük bir duygusal gerilim yaşar. Karmaşadan kurtulmayı isteyen birey, acele ve mantıksız kararlar verme eğilimindedir.

5.İhtiyatlı Karar Verme Stili: Birey dikkatlice ilgili bilgileri araştırır, tarafsız tavırla bilgileri özümser ve karar vermeden önce, alternatifleri dikkatlice değerlendirir. İhtiyatlı karar verme stilinde bireyin karar verebilmek ve seçenekleri incelemek için yeterince zamanı vardır. Yukarıda açıklanan karar verme stilleri uyumlu ve uyumsuz olmak üzere iki kategoride toplanabilir. Uyumlu karar verme stilinde, yeterli ve sağlıklı bir araştırma sonucunda karar verilmektedir. İhtiyatlı- seçicilik, uyumlu karar verme stillerinden biridir ve öz- saygı düzeyiyle olumlu yönde ilişkilidir. Uyumsuz karar verme stillerinde daha önce belirtildiği gibi, seçenekler ile ilgili yeterince araştırma yapılmadan zaman baskısı altında karar verilmektedir. Çatışmasız değişim, aşırı uyarılmışlık, savunucu kaçınma, uyumsuz karar verme stilleridir ve kaygı düzeyi ile olumlu yönde ilişkilidir (Deveci, 2011).

Bilişsel GÜDÜ Kuramı

Davranışlar bazı güdüler etrafında şekillenir. Güdüler; bireyin kendisini, dünyasını ve o dünyadaki hedeflerine ilişkin algısına bağlıdır. Kişi hedefe ve çevresine uyum sağlamaya çalışır. Bir bireyin belirli bir andaki davranışı, aynı anda tüm motivasyon, algılama, öğrenme veya düşünme süreçlerini içerir. Bu süreçler birlikte, dünyaya uyum sağlamak için bilişsel tepkiler olarak adlandırılanları tanıma, yorumlama, anlama ve geliştirme sürecini oluşturur (Atkinson, 1999).

Motivasyonun bilişsel görüşleri, davranışı bir kişinin bilinçli olarak seçilmiş hedefleri yönlendirmesi olarak görür. Kişi bazı planlar yapar, beklentiler, ihtimaller ve riskler bu planlarda açıktır. Kişi ayrıca bunları başarmak için hangi eylemleri yapacağını da bilir. Bireyin bilişleri, bu amaçların ve bunlara ulaşma yollarının belirlenmesinde belirleyici rol oynar (Atkinson, 1999).

Hedefe yönelik davranış, kişinin ne istediğini elde ederken karşılaşacağı zorluk ve riskleri bildiği bir davranış türü olarak tanımlamaktadır. Bu tanım, kişinin geleceğine ilişkin görüşlerini, planlarını ve kararlarını içerir (Atkinson, 1999).

Engellenme, yeni bir dengeye ulaşmak için motivasyon yaratır. Hedef ile kişi arasında bir engel olduğunda kişi, çevresine daha iyi uyum sağlayan yeni bir bilişsel organizasyona geçerek gerilimi gidermeye çalışır. Bireyler ihtiyaçlarını karşılamak için bir dizi farklı amaç arasından seçim yapacaklardır. Seçimlerin sıklığı, ortaya çıkan sorunu çözmek için ne kadar sıkı çalıştıkları ile orantılıdır. Farklı seçenekler denendikçe deneyim, kişinin önceki hedeflerinde değişiklik yapmasına olanak tanır (Atkinson, 1999).

Görüldüğü gibi motivasyon, belirli bir durumda mevcut seçenekler arasından bilişsel unsurlara dayalı olarak yapılan bir dizi "seçim" ile belirlenmektedir (Atkinson, 1999).

Karar Verme Süreci

Bireysel karar verme konusundaki kuramsal görüşlerde sonuç odaklı ve süreç odaklı yaklaşımlar olmak üzere iki ana unsurun benimsendiği belirtilmektedir (akt. Ersever, 1996).

Karar, karar verme süreci, karar ile ilgili çeşitli dönemleri ifade eder. Karar geçmişten geleceğe önemli bir zaman dilimini kapsıyor. Bunun sebebi, karar vermenin farklı basamaklardan oluşan bir süreç olmasıdır, yani geçmiş dediğimiz dönem, organizasyonun karşılaştığı ve sorunları tanımladığı dönemi ifade eder. Mevcut; sorunun tanımlandığı, bilgilerin toplandığı, seçeneklerin belirlendiği ve araştırıldığı ve kararların alındığı dönemdir. Gelecek, kararın uygulanacağı ve sonuçlarının inceleneceği dönemdir. Karar verme süreci bir bütün olarak bugünü temsil ederken bu kavramları birleştirecek, karar verme geçmişten bugüne bu sürecin bir parçasını oluşturmaktadır (Bilkay, 1990).

Bir karar, bir şekil olsa bile, bir sonuçla ilgilidir. Bu soruyu incelemek için sadece sonucu açıklayan tercih veya tercihi incelemek yeterli olmayacaktır. Büyük resmi anlamak için, bir seçim yapmaya gelene kadar neler olup bittiğini görmek gerekir. Karar verme, belirli bir başlangıcı, ardışık adımları ve bir seçim yaparak ulaşılan bir sonucu olan bir dizi eylemdir (akt. İlmez, 2010).

Karar verme esnek bir tutumdur. Bu nedenle farklı kişiler aynı durumlar karşısında ayrı tutumlar sergileyebilir ve bu nedenle ayrı kararlar verebilirler. Ancak karar vermede izlenen yol veya süreç benzerdir (Yılmaz, 2002).

Gelatt (1989), Karar verme sürecinde pozitif belirsizlik kavramına değinmiştir. Karar vermek; Üç bölümden oluşur: işlem, bilgi ve seçim. Kişi karar verebilmek için, her zaman bilgilerini güncellemeli ve geliştirmelidir. Kişi rasyonel bir karar stratejisi uygulayarak bir karar verse bile, toplumdaki değişim sebebiyle gelecekte kararı geçerliliğini kaybedebilir. Bu sebeble kişi karşılaştıkları belirsizlik durumuna uyum sağlayıp bir karar vermek zorundadır.

Olumlu belirsizlik kavramına göre belirsizliğe olumsuz bir süreç denilebilir. Pozitif belirsizlik, var olan bir gerçek ve bir süreç olarak ifade edilir (Avşaroğlu, 2007).

Psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinde uzmanlar, belirsiz durumlara uyum düzeyini artırmaya yardımcı olmak ve kişiye rasyonel kararlar verme yeteneği kazandırmak için tasarlanmıştır. Bir kişinin birçok seçenekten birini seçebilmesi için bir dizi zihinsel süreçten geçmesi gerekir. Bu süreçte tercihler hakkında detaylı bilgiye sahip olması ve sahip oldukları bilgileri kategorilere ayırması ve her birinin arzuları yerine getirme olasılığını incelemesi gerekir (Eldeleklioğlu, 1999:10).

Karar verme sürecinde kullanılabilecek adımları Adair, (2000) beş kategoride toplamıştır.

“1.Problemi (amacı) belirlemek,”

“2. Gerekli bilgileri toplamak,”

“3. Sonuca ulaşabilmek için uygun seçenekleri oluşturmak,”

“4. Kararı vermek,”

“5. Verilen kararları uygulamak ve sonuçları değerlendirmek” (akt. Deveci, 2011) ”

Karar Verme Stilleri ve Stratejileri

Bilişsel bir bakış açısıyla karar verme stillerini inceleyen araştırmacılar; (Mann, Harmoni & Power, 1989; Tiryaki, 1997) Dokuz yapı tanımladı: seçim, uzlaşma, anlama, yaratıcı problem çözme, sonuçların değerlendirilmesi, doğru seçim, güvenilirlik, kararlılık ve bağlılık (akt. Deniz, 2002).

Bunlar:

1.Seçim: Karar verme becerileri için bir ön koşuldur. Kararların kontrolü; Dürtüsel kontrol ve benlik saygısı ile ilgili. Akran gruplarına sıklıkla uyulması gerektiğinden, ergenlerin seçimlerinde kontrol ve sorumluluk gelişimi gecikebilir.

2.Anlama: Zihinsel bir süreç olarak karar vermenin etkinliğini anlamakla ilgilidir. Kişilerin kendi zihinsel süreçleri hakkındaki bilgileri; Hatırlama, okuma, problem çözme gibi becerilerin performansı için gerekli olabilir.

3.Yaratıcı Problem Çözme: Problemi tanımlamayı, seçim yapılabilecek alternatifleri ortaya çıkarmayı, yeni alternatifler üretmek için seçim alternatiflerini yaratıcı bir şekilde birleştirmeyi ve hedeflerine ulaşmak için gereken adımları anlamayı içerir.

4.Uzlaşma: Aile ile veya arkadaşları ile bir uyuşmazlıkta, kabul edilebilir bir çözümde anlaşmaktır. Uzlaşmada başka bir kişinin fikirlerinin alınması önemlidir.

5.Sonucu değerlendirebilme: Kendisi ve diğerleri için, seçilen eylemlerin sonuçları hakkında düşünebilme düzeyidir.

6.Doğru seçim: Bilginin etkili ve mantıklı olarak elde edilmesi için ön koşuldur. Problem çözücü olarak karar veren bireyler, problemini çözmede stratejileri esnek olarak kullananlardır.

7.Güvenirlilik: Alternatiflerin seçiminde bilginin güvenirliliğini değerlendirme becerisidir. Güvenirlilik, elde edilen yeni bilgi önceki bilgilerle kontrol edilerek de yapılabilir.

8.Kararlılık: Yetenekli karar veren kişiden, seçimlerde istikrarlı olması beklenir. İleri ergenlik evresindeki gençler, kararlarında daha istikrarlı olabilmektedirler.

9.Bağlanma: Kararların bağlayıcılığı ile ilgilidir. Yaş ilerledikçe karar verme durumlarında yüksek bir yeterlilik görülebilmektedir. Johnson (1978), bireylerin karar verme stillerini spontan-sistemli karar verme ve içedönük dışadönük karar verme şeklinde sınıflandırmıştır. Spontan-sistemli boyutta, bilginin nasıl edinildiği ve sürece nasıl dahil edildiği belirlenmektedir. Spontan karar verme stiline sahip bireyler anında, çabucak ve bütün olarak karar vermektedirler.

Scott ve Bruce (1995), Karar verme tarzlarını öğrenilmiş alışkanlıklar olarak açıkladılar. Bir karar verirken seçenekleri seçmenin ve karar verirken bilgileri dikkate almanın stiller arasındaki farklılıkların anahtarı olduğunu düşündüler. Buna göre karar verme stili, karar verme sürecinde toplanan bilgilerden ve ele alınan çeşitli alternatif durumlardan oluşmaktadır. Beş tür karar verme stili belirlediler (Akt. Deniz, 2002).

Bunlar:

1.Akılcı karar verme stili: Karar vermede, bireyin karar vermesi gereken durumun araştırılması ve incelenmesi yoluyla duruma en uygun alternatifi seçer. Akılcı karar verme stiline sahip kişiler daha temkinli bir tutum sergilerler.

2.Sezgisel karar verme: Karar verme durumlarında bireyler; duygu ve sezgileriyle içsel olarak karar verirler. Sezgisel karar verme stiline sahip insanlar diğerlerinden daha hızlıdır ve sezgilerini kullanırlar.

3.Bağımlı karar verme: Karar verme durumlarında, kişinin başkalarının tavsiye ve yönlendirmesine dayalı kararıdır. Bağımlı karar verme stiline sahip insanlar, kararlarının sorumluluklarını başkalarına yansıtırlar.

4.Kaçınan karar verme: Karar verme durumunda ise kişinin karar vermemesinin nedeni karardan uzaklaşmak içindir. Kaçınan karar verme stiline sahip kişiler, karar verme sorumluluğundan kaçınma eğilimindedir.

5.Spontan karar verme: Karar verme, bir kişinin mevcut duruma göre verdiği karardır. Spontane karar verme tarzına sahip insanlar, kendiliklerinden ve doğal süreçlerine göre karar verme eğilimindedir.

Dinklage (1967) Karar verme sorunlarıyla karşı karşıya kalan gençler üzerinde yaptığı gözlemler ve incelemeler sonucunda sekiz çeşit karar verme stratejisi belirlemiştir (akt. Kuzgun, 2000):

Bunlar;

1. İçtepisel davrananlar: Bu karar verme tarzını benimseyen kişiler, karşılaştıkları ilk seçeneği seçme eğilimindedirler, kararları aniden gelir ve yalnızca duygu ve arzularına dayanır.
2. Kaderciler: Bu gruptaki kişiler, sorunun çözümünü ya da kararını çevresel olaylara ya da kadere bırakırlar.
3. Boyun eğenler: Bu grubun üyeleri karar alırken başkalarının plan ve önerilerine boyun eğenler ve kendi iradelerini ifade etmezler.
4. Erteleyenler: Erteleyenler sorunu askıya alırlar ve sorun üzerinde düşünmeyi ve eyleme geçmeyi daha sonraki bir zamana ertelerler.
5. Kendine eziyet edenler: Bu gruptaki insanlar bilgi toplamak ve seçenekleri düşünmek, topladıkları verilerde kaybolmak için çok zaman harcarlar.
6. Plan yapanlar: Bu stratejinin savunucuları, belirli bir hedefe götüren seçenekleri sistematik olarak inceler ve istekler ile fırsatlar arasında bir denge sağlayan en uygun seçeneği bulmaya çalışır.
7. Sezgisel davrananlar: Bu karar verme stratejisini kullananlar, karar verme problemine kısmen bilinçsiz güdülerle yaklaşırlar. Bir kişi belirli bir kararın doğru olduğuna ikna olmuştur.
8. Donup kalanlar: Bu gruptaki bireyler karar vermeye kendilerini mecbur hissederler, ancak buna yaklaşma güçleri yoktur, bir kararı planlayamazlar, bir kararı geciktiremezler, bilgi toplamaktan ve alternatifleri düşünmekten kaçınırlar, ancak aynı zamanda sizin karar verdiğinizin de farkındadırlar.

Bireyler özelliklerine göre farklı karar verme stilleri kullanırlar. karar verme tarzı; Bir karar verme durumunda bir kişinin yaklaşımı, tepkisi ve eylemi olarak tanımlanabilir (Phillips & diğerleri, 1984). Deniz'e göre (2004) karar verme sürecindeki bireyler; temkinli, kaçınan, erteleme ve panikle karar verme tarzlarını kullanır.

Bazı karar teorisyenleri, karar verme tarzları konusunda kararsızlık olgusunu ayrı bir alan olarak ele almakta ve kararsızlığın kaçınılması gereken bir durum olduğunu söylemektedir. Kararsız bir tarzı benimseyen kişiler, karar veren ancak karardan memnun olmayan yani karardan rahatsız olan kişiler olarak da tanımlanmaktadır. Karar verme stilleri üzerine yapılan çalışmalara bakıldığında, mantıklı karar verme stilinin etkili karar verme için en uygun stil olduğu görülmektedir (Bacanlı, 2000).

Dikkatli karar verme stilini uygulayan kişiler, karar vermeden önce gerekli bilgileri özenle ararlar ve alternatifleri dikkatlice değerlendirdikten sonra seçim yaparlar. kaçınan karar verme stili kullanan kişiler; karar vermekten kaçınır, kararları başkalarına bırakma eğilimindedir. Bu nedenle sorumluluğu başkasına devrederek karar vermekten kaçınmaya çalışır. geciktirici karar verme stili kullanan kişiler; Kararı sürekli ertelemeye, ertelemeye ve uzatmaya çalışıyorlar. Kararı sebepsiz yere sürekli ertelemeye çalışır. Panik bir karar verme stili kullanan kişiler, karar verirken kendilerini zaman baskısı altında hissederler. Sonuç olarak, aceleci davranmaya ve aceleyle çözüm aramaya eğilimlidirler (Deniz, 2004).

İyi Kararın Nitelikleri

Bir şeyler yapmaya, çaba göstermeye karar verildi. Bireyin amacı, ihtiyaçlarının ve arzularının yoğunlaştırılmış, sabit bir biçiminden başka bir şey değildir. Karar, bireysel ve toplumsal hayatta çok önemli olduğu için kararın kendisinin, yani kararın iyi olup olmadığının değerlendirilmesinin büyük önem taşıdığı bilinmektedir (Tosun, 1992). Kararın doğruluğu, amaca ne ölçüde ulaşılacağına ve sorunun çözümünün bulunabileceğine bağlıdır.

İyi bir kararda aranan, bizi amacımıza ulaştıran, karar vermeyi gerektiren sorunu çözen, kişinin hayatındaki tüm olumsuz unsurları ortadan kaldıran veya sakinleştiren, bize çok etkili bir şekilde uygulanan ve uygulanan olumlu iddiaları yatıştıran şeydir (Tosun, 1992).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Yöntem

Araştırma Yöntemi

Araştırma modeli ilişkisel tarama yöntemidir. İlişkisel tarama yöntemi, iki veya daha fazla değişken içindeki ortak varyasyonun varlığını tespit etmeyi hedefleyen bir tarama yaklaşımıdır. Değişkenlerin İlişkisel tarama yönteminde beraber değişip değişmediği; bir değişiklik varsa bunun nasıl ortaya çıktığı belirtilir (Karasar, 2011). Bu çalışmada voleybol hakemlerinin benlik saygısı ve karar verme düzeylerinin incelenmesi amaçlanmış olup; voleybol hakemlerin gelişimleri yönünde çalışmalar yapmaları hedeflenmektedir.

Evren ve Örneklem

Araştırmamın evrenini; Türkiye’de 2020-2021 sezonunda çeşitli hakem klasmanlarında görev yapan 18 yaş ve üzeri 2140 hakem oluştururken, Örneklem grubunu ise; Türkiye’de müsabakaları yöneten 149’u kadın, 267’si erkek hakem olmak üzere toplam 367 voleybol hakemleri oluşturmaktadır.

Veri Toplama Teknikleri/Araçları

Çalışmada katılımcıların cinsiyet, medeni durum, voleybol sporcusu musunuz, voleybol dışı branş, mesleğiniz, klasman, yaş, deneyim, eğitim, gelir gibi çeşitli demografik özelliklerinin belirlenmesi amacıyla araştırmacı ve danışmanı tarafından belirlenen ‘Kişisel Bilgi Formu’ kullanılmıştır. Katılımcıların benlik saygısı düzeylerinin belirlenmesi için ‘Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği’ ve katılımcıların karar verme stillerini belirlemek için de ‘Melbourne Karar Verme Ölçeği’ kullanılmıştır.

Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği

Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği Rosenberg (1963) tarafından geliştirilen, bireylerin benlik saygısını ölçmeyi amaçlayan bir ölçektir. 93 maddeden oluşan ve 12 alt testi bulunan ölçeğin ilk on maddesi benlik saygısını ölçmeyi amaçlamaktadır. Ölçeğin değerlendirmesi Guttman ölçekleme yöntemine uygun biçimde dikotomik olarak yapılmaktadır. Buna göre ölçekte her maddenin cevaplarının ayrı puan yükü bulunmakta ve katılımcının verdiği yanıtlara göre toplam puan olarak değerlendirme yapılmaktadır. Rosenberg (1963) geliştirdiği ölçekte bir kişinin alabileceği en yüksek puan 6’dır. Diğer yandan 0-1 puan yüksek benlik saygısını, 2-4

puan orta düzeyde benlik saygısını, 5-6 puan ise düşük düzeydeki benlik saygısını temsil etmektedir. Ölçeğin geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları Çuhadaroglu (1986) tarafından yapılarak Türkçe 'ye uyarlanmıştır.

Melbourne Karar Verme Ölçeği

Orijinali Mann ve Diğerleri (1998), tarafından geliştirilmiş olan Melbourne Karar Verme Ölçeğini, (Melbourne Decision Making Questionary) Deniz (2004), Türkçe' ye uyarlayarak geçerlik ve güvenilirlik çalışmasını yapmıştır. İki kısımdan oluşan ölçeğin ilk kısmı karar vermede özsaygıyı irdeleyen 6 maddeden oluşmaktadır. 22 maddelik ikinci kısım ise karar verme tarzlarını irdelemekte ve 'Dikkatli Karar Verme' (2,4,6,8,12,16. Maddeler), 'Kaçıngan Karar Verme' (3,9,11,14,17,19. Maddeler), 'Erteleyici Karar Verme' (5,7,10,18,21. Maddeler), ve 'Panik Karar Verme' (1,13,15,20,22. Maddeler) olmak üzere dört alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçek maddeleri üç yanıtla sahiptir. 'Doğru' yanıtının karşılığı 2 puan, 'Bazen Doğru' yanıtının karşılığı 1 puan ve 'Doğru değil' yanıtının karşılığı 0 puandır. Değerlendirme pozitif yönlü bir yapıdadır.

Süreç/Uygulama

2020-2021 Voleybol sezonunda Türkiye'deki farklı klasmanlarda görev yapan hakemlerle çeşitli iletişim yollarıyla irtibat kurularak anketlerin uygulanması yapılmıştır. Ayrıca ölçekler Google form üzerinden oluşturularak çeşitli sosyal medya, Whatsapp gibi bilişsel iletişim araçları yoluyla hakemlere gönderilmiştir. Anket çalışması 08 Mart - 03 Haziran 2021 tarihleri arasında yapılmıştır.

Verilerin Analizi

Verilerin toplanması için kullanılan araçlar ile elde edilen veriler elektronik ortamda SPSS 20 yazılımı ile farklı istatistiksel analizlere tabi tutulmuşlardır. Bu anlamda, katılım sağlayanların demografik özelliklerini belirlemek amacıyla tanımlayıcı istatistiksel analizlerden biri olan frekans analizi uygulanmıştır. Veri seti üzerinde yapılan normallik testinde veriler normal dağılmadığı için parametrik olmayan istatistiksel analizler kullanılmıştır. Bu nedenle iki gruplu değişkenler için Mann Whitney U testi, ikiden çok gruplu olan değişkenler içinde Kruskal-Wallis H testi kullanılmıştır. Katılım sağlayanların benlik saygısı ile karar verme düzeyleri arasındaki ilişkiyi belirlemek için Spearman Korelasyon Analizi uygulanmıştır. Analizler % 95 güven aralığında gerçekleştirilmiştir.

Tablo 1. Katılımcıların Benlik Saygısı Ölçeği, Karar Verme Ölçeği ve Alt Boyut Ortalama Değerlerine Yönelik Normallik Testi

	Kolmogorov-Smirnov			Shapiro-Wilk		
	Statistic	df	sig.	Statistic	df	sig.
Benlik Saygısı	,132	367	,000	,941	367	,000
Karar Verme Ölçeği 1	,217	367	,000	,836	367	,000
Dikkatli Karar Verme	,223	367	,000	,846	367	,000
Kaçınan Karar Verme	,126	367	,000	,938	367	,000
Erteleyici Karar Verme	,148	367	,000	,914	367	,000
Panik Karar Verme	,148	367	,000	,920	367	,000

a.Lilliefors Significance Correction

“İstatistiksel analizlere geçilmeden önce, varsa bu analizlerle ilgili normallik, homojenlik, durağanlık, doğrusallık gibi varsayımlar denetlenmeli ve hangi varsayımların sağlandığı konusunda istatistiksel bilgiler verilmelidir. Araştırmacı bu bilgiler ışığında hangi analiz tekniklerini tercih ettiğini, hangilerini tercih etmediğini gerekçelendirmelidir” (Tozoğlu & Dursun, 2020).

Tablo 1’de göre Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği ve Melbourne Karar Verme Ölçeği Alt boyutlarının Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk test sonuçları incelendiğinde, normal dağılım göstermediği görülmektedir. Buna göre Nonparametrik testlerden Mann-Whitney U testi uygulanmıştır.

Geçerlik ve Güvenirlik

Çalışmada kullanılan ölçekler ile ilgili yapılan geçerlilik ve güvenirlik analizinin sonucunda Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeğinin Cronbach Alpha değerinin ,86 ve Melbourne Karar Verme Ölçeğinin Cronbach Alpha değerinin ise ,89 olduğu görülmüştür.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Bulgular

Tablo 2. *Katılımcıların Demografik Değişkenlerine Yönelik Bilgiler*

Cinsiyet	n	%
Erkek	218	59,4
Kadın	149	40,6
Medeni Durum	n	%
Evli	154	42
Bekar	213	58
Voleybol Sporcusu musunuz?	n	%
Evet	283	77,1
Hayır	84	22,9
Voleybol Dışı Branş	n	%
Evet	86	23,4
Hayır	281	76,6
Mesleğiniz	n	%
Spor Sektörü	150	40,9
Diğer	217	59,1
Klasman	n	%
Aday	67	18,3
İl	205	55,9
Ulusal	95	25,9
Yaş	n	%
18-25	130	35,4
26-33	125	34,1
34-41	61	16,6
42+	51	13,9
Deneyim	n	%
1-5	200	54,5
6-10	75	20,4
11-15	43	11,7
16+	49	13,4
Eğitim	n	%
Lise	29	7,9
Ön Lisans	37	10,1
Lisans	262	71,4
Lisansüstü	39	10,6
Gelir	n	%
1600 ve altı	124	33,8
1601-3500	55	15
3501-5500	101	27,5
5501+	87	23,7
Toplam	n	%
	367	100

Tabloya 2'e göre katılımcıların çoğunluğunu erkekler oluşturmaktadır. Katılımcıların medeni durumları araştırıldığında çoğunun evli olduğu görülmektedir. Hakem olarak görev yaptığınız spor dalında daha önce spor yaptınız mı ile ilgili değerlendirme sorularına evet diyenler, hayır diyenlerden fazladır. Öte yandan farklı branşlarda hakemlik yapıyor musunuz ile ilgili değerlendirme sorusuna ise hayır diyenler, evet diyenlerden fazladır. Katılımcıların meslekleriyle ilgili soruya çoğunlukla spor sektörünün dışında yanıt verdikleri görülmektedir. Klasman sorularıyla ilgili en çok il hakemlerinin katılım sağladığı görülmektedir. Katılımcıların yaş grupları incelendiğinde çoğunluğun 18-25 yaş aralığında olduğu görülmektedir. Katılımcıların çoğunun deneyimlerinin 1-5 yıl arası olduğu, eğitim düzeylerinin lisans olduğu, gelir düzeylerinin 1600 ve altı görülmektedir.

Tablo 3. Katılımcıların Benlik Saygısı Ölçeği, Karar Verme Ölçeği ve Alt Boyut Ortalama Değerleri

	n	Minimum	Maksimum	Ortalama	Standart Sapma
Benlik Saygısı				,43	,080
Karar Verme Ölçeği 1				1,74	,276
Dikkatli Karar Verme	367	0	2	1,72	,294
Kaçıngan Karar Verme				,49	,347
Erteleyici Karar Verme				,47	,392
Panik Karar Verme				,48	,392

Tablo 3'te katılımcıların Benlik Saygısı ve Karar verme alt boyut ortalama değerleri incelendiğinde Benlik Saygısı ortalamasının ($\bar{x}=,43\pm,080$) olduğu, Karar Verme Ölçeği 1 alt boyut ortalamasının ($\bar{x}=1,74\pm,276$), Dikkatli Karar Verme alt boyut ortalamasının ($\bar{x}=1,72\pm,294$), Kaçıngan Karar Verme alt boyut ortalamasının ($\bar{x}=,49\pm,347$), Erteleyici Karar Verme alt boyut ortalamasının ($\bar{x}=,47\pm,392$) ve Panik Karar Verme alt boyut ortalamasının ($\bar{x}=,48\pm,392$) olduğu görülmektedir.

Tablo 4. Katılımcıların Cinsiyet Değişkenine Göre Benlik Saygısı Ölçeği, Karar Verme Ölçeği ve Alt Boyut Ortalamalarının Karşılaştırılması (Mann-Whitney U Testi)

Faktör	Değişken	n	Sıra Ortalaması	Sıralar Toplamı	U	Z	P
Benlik Saygısı	Kadın	149	173,10	25792	14617	-1,638	,101
	Erkek	218	191,45	41736			
Karar Verme Ölçeği 1	Kadın	149	178,28	26564	15389	-,881	,378
	Erkek	218	187,91	40964			
Dikkatli Karar Verme	Kadın	149	176,14	26244,50	15069,50	-1,208	,227
	Erkek	218	189,37	41283,50			
Kaçınan Karar Verme	Kadın	149	194,02	28909,50	14747,50	-1,513	,130
	Erkek	218	177,15	38618,50			
Erteleyici Karar Verme	Kadın	149	175,84	26199,50	1024,50	-1,236	,216
	Erkek	218	189,58	41328,50			
Panik Karar Verme	Kadın	149	194,70	29011	14646	-1,620	,105
	Erkek	218	176,68	38517			

Tablo 4'e göre katılımcıların Benlik Saygısının, Karar Verme Ölçeğinin ve alt boyutlarının sıra ortalamasının cinsiyet değişkenine göre karşılaştırılmaları neticesinde grupların içinde istatistiksel açıdan anlamlı bir fark bulunmamıştır. Öte yandan Benlik Saygısı Ölçeği, Karar Verme Ölçeği 1, Erteleyici Karar Verme ve Dikkatli Karar Verme alt boyutunda erkek katılımcıların kadın katılımcılardan; Panik Karar Verme ve Kaçınan Karar Verme alt boyutunda ise kadın katılımcıların erkek katılımcılardan sıra ortalaması olarak daha çok olduğu görülmüştür.

Tablo 5. Katılımcıların Medeni Durum Değişkenine Göre Benlik Saygısı Ölçeği, Karar Verme Ölçeği ve Alt Boyut Ortalamalarının Karşılaştırılması (Mann-Whitney U Testi)

Faktör	Değişken	n	Sıra Ortalaması	Sıralar Toplamı	U	Z	P
Benlik Saygısı	Bekar	213	167,69	35718	12927	-3,487	,000*
	Evli	154	206,56	31810			
Karar Verme Ölçeği 1	Bekar	213	173,42	36939	14148	-2,318	,020*
	Evli	154	198,63	30589			
Dikkatli Karar Verme	Bekar	213	180,85	38521,50	15730,50	-,688	,491
	Evli	154	188,35	29006,50			
Kaçınan Karar Verme	Bekar	213	204,26	43507,50	12085,50	-4,350	,000*
	Evli	154	155,98	24020,50			
Erteleyici Karar Verme	Bekar	213	184,19	39231,50	16361,50	-,040	,968
	Evli	154	183,74	28296,50			
Panik Karar Verme	Bekar	213	194,03	41328	14265	-2,159	,031*
	Evli	154	170,13	26200			

Tablo 5'e göre katılımcıların medeni durum değişkenine göre Benlik Saygısı, Karar Verme Ölçeği ve alt boyut sıra ortalamalarının karşılaştırılmaları sonucunda Benlik Saygısı Ölçeği, Karar Verme Ölçeği 1, Kaçınan Karar Verme ve Panik Karar Verme alt boyutlarında değişken grupları arasında sıra ortalamaları bakımından istatistiksel açıdan anlamlı fark olduğu görülmüştür. Buna göre, Benlik Saygısı Ölçeği ve Karar Verme Ölçeği 1'de evli katılımcılar bekar katılımcılardan, Kaçınan Karar Verme ve Panik Karar Verme alt boyutlarında bekar katılımcıların evli katılımcılara göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek sıra ortalamalarına sahip oldukları görülmüştür.

Tablo 6. Katılımcıların Hakemlik Yapılan Branşta Sporcu Geçmişi Değişkenine Göre Benlik Saygısı Ölçeği, Karar Verme Ölçeği ve Alt Boyut Ortalamalarının Karşılaştırılması (Mann-Whitney U Testi)

Faktör	Değişken	n	Sıra Ortalaması	Sıralar Toplamı	U	Z	P
Benlik Saygısı	Evet	283	183,48	51924,50	11738,50	-,174	,862
	Hayır	84	185,76	15603,50			
Karar Verme Ölçeği 1	Evet	283	186,38	52745,50	11212,50	-,814	,416
	Hayır	84	175,98	14782,50			
Dikkatli Karar Verme	Evet	283	187,73	53129	10829	-1,275	,202
	Hayır	84	171,42	14399			
Kaçınan Karar Verme	Evet	283	182,41	51623	11437	-,532	,595
	Hayır	84	189,35	15905			
Erteleyici Karar Verme	Evet	283	188,63	53383,50	10574,50	-1,558	,119
	Hayır	84	168,39	14144,50			
Panik Karar Verme	Evet	283	186,96	52908,50	1149,50	-,993	,321
	Hayır	84	174,04	14619,50			

Tablo 6 incelendiğinde katılımcıların hakemlik yaptığı branşta sporculuk geçmişi değişkenine göre Benlik Saygısı, Karar Verme Ölçeği ve alt boyut sıra ortalamalarının karşılaştırılmaları neticesinde gruplar arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılığa rastlanılmamıştır. Bununla beraber Benlik Saygısı Ölçeği ve Kaçınan Karar Verme alt boyutunda hakemlik yapılan branşta sporcu geçmişi olmayan katılımcıların hakemlik yaptığı branşta sporcu geçmişi olan katılımcılardan, Karar Verme Ölçeği 1, Dikkatli Karar Verme, Erteleyici Karar Verme ve Panik Karar Verme alt boyutlarında ise hakemlik yapılan branşta sporcu geçmişi olan katılımcıların hakemlik yaptığı branşta sporcu geçmişi olmayan katılımcılardan daha yüksek sıra ortalamalarına sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 7. Katılımcıların Hakemlik Yapılandan Başka Branşta Sporcu Geçmişi Değişkenine Göre Benlik Saygısı Ölçeği, Karar Verme Ölçeği ve Alt Boyut Ortalamalarının Karşılaştırılması (Mann-Whitney U Testi)

Faktör	Değişken	n	Sıra Ortalaması	Sıralar Toplamı	U	Z	P
Benlik Saygısı	Evet	86	191,80	16494,50	11412,50	-,784	,433
	Hayır	281	181,61	51033,50			
Karar Verme Ölçeği 1	Evet	86	168,10	14457	10716	-1,638	,101
	Hayır	281	188,86	53071			
Dikkatli Karar Verme	Evet	86	178,17	15323	11582	-,599	,549
	Hayır	281	185,78	52205			
Kaçınan Karar Verme	Evet	86	189,21	16272	11635	-,526	,599
	Hayır	281	182,41	51256			
Erteleyici Karar Verme	Evet	86	185,90	15987,50	11919,50	-,193	,847
	Hayır	281	183,42	51540,50			
Panik Karar Verme	Evet	86	202,95	17454	10453	-1,919	,055
	Hayır	281	178,20	50074			

Tablo 7 incelendiğinde katılımcıların hakemlik yaptığı başka branşta sporcu geçmişi değişkenine göre Benlik Saygısı, Karar Verme Ölçeği ve alt boyut sıra ortalamalarının karşılaştırılmaları neticesinde gruplar arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılığa rastlanılmamıştır. Bununla birlikte Benlik Saygısı Ölçeği, Kaçınan Karar Verme, Erteleyici Karar Verme ve Panik Karar Verme alt boyutunda hakemlik yaptığı farklı branşta sporcu geçmişi olan katılımcıların hakemlik yapılandan başka branşta sporcu geçmişi olmayan katılımcılardan; Karar Verme Ölçeği 1 ve Dikkatli Karar Verme alt boyutunda ise hakemlik yaptığı başka branşta sporcu geçmişi olmayan katılımcıların, hakemlik yaptığı başka branşta sporcu geçmişi olan katılımcılardan daha yüksek sıra ortalamasına sahip oldukları görülmüştür.

Tablo 8. Katılımcıların Çalıştıkları Sektöre Göre Benlik Saygısı Ölçeği, Karar Verme Ölçeği ve Alt Boyut Ortalamalarının Karşılaştırılması (Mann-Whitney U Testi)

Faktör	Değişken	n	Sıra Ortalaması	Sıralar Toplamı	U	Z	P
Benlik Saygısı	Spor Sektörü	150	179,47	26921	11412,50	-,784	,433
	Diğer	217	187,13	40607			
Karar Verme Ölçeği 1	Spor Sektörü	150	176,34	26450,50	10716	-1,638	,101
	Diğer	217	189,30	41077,50			
Dikkatli Karar Verme	Spor Sektörü	150	185,15	27773	11582	-,599	,549
	Diğer	217	183,20	39755			
Kaçınan Karar Verme	Spor Sektörü	150	179,84	26975,50	11635	-,526	,599
	Diğer	217	186,88	40552,50			
Erteleyici Karar Verme	Spor Sektörü	150	187,68	28151,50	11919,50	-,193	,847
	Diğer	217	181,46	39376,50			
Panik Karar Verme	Spor Sektörü	150	187,15	28072,50	10453	-1,919	,055
	Diğer	217	181,82	39455,50			

Tablo 8’ye göre katılımcıların çalıştıkları sektör değişkenine göre Benlik Saygısı, Karar Verme Ölçeği ve alt boyut sıra ortalamalarının karşılaştırılmaları neticesinde gruplar arasında istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklara rastlanılmamıştır. Bununla birlikte Benlik Saygısı Ölçeği, Karar Verme Ölçeği 1 ve Kaçınan Karar Verme alt boyutlarında spor sektörü dışında çalışan katılımcıların spor sektöründe çalışan katılımcılardan, Dikkatli Karar Verme, Erteleyici Karar Verme ve Panik Karar Verme alt boyutunda ise spor sektöründe çalışan katılımcıların, spor sektörü dışında çalışan katılımcılardan daha fazla sıra ortalamasına sahip olduğu görülmüştür.

Tablo 9. Katılımcıların Klasman Değişkenine Göre Benlik Saygısı Ölçeği, Karar Verme Ölçeği ve Alt Boyut Ortalamalarının Karşılaştırılması (Kruskal-Wallis H Testi)

Faktör	Değişken	n	Sıra Ortalaması	sd	X ²	p	Fark
Benlik Saygısı	1. Aday	67	152,22	2	23,950	,000*	1<2,3
	2. İl	205	174,28				
	3. Ulusal	95	227,39				
Karar Verme Ölçeği 1	1. Aday	67	167,68	2	6,442	,040*	1<3
	2. İl	205	179,19				
	3. Ulusal	95	205,89				
Dikkatli Verme	1. Aday	67	181,49	2	1,731	,421	-
	2. İl	205	179,31				
	3. Ulusal	95	195,89				
Kaçınan Verme	1. Aday	67	213,19	2	19,455	,000*	3<1,2
	2. İl	205	192,41				
	3. Ulusal	95	145,26				
Erteleyici Verme	1. Aday	67	181,87	2	2,835	,242	-
	2. İl	205	191,36				
	3. Ulusal	95	169,63				
Panik Karar Verme	1. Aday	67	209,99	2	12,936	,002*	3<1,2
	2. İl	205	189,74				
	3. Ulusal	95	153,27				

Tablo 9'a göre katılımcıların klasman değişkenine göre Benlik Saygısı Ölçeği, Karar Verme Ölçeği 1, Kaçınan Karar Verme ve Panik Karar Verme alt boyutları sıra ortalamalarının karşılaştırılması sonucunda değişken grupları arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklara rastlanılmıştır. Buna göre, Benlik Saygısı Ölçeğinde aday hakem klasmanındaki katılımcılar, il ve ulusal hakem klasmanındaki katılımcılardan istatistiksel açıdan anlamlı biçimde düşük sıra ortalamasına sahiptir. Karar Verme Ölçeği 1'de, ulusal hakem klasmanındaki katılımcılar, aday hakem klasmanındaki katılımcılardan istatistiksel açıdan anlamlı biçimde yüksek sıra ortalamasına sahiptir. Son olarak Kaçınan Karar Verme ve Panik Karar Verme alt boyutlarında ulusal hakem klasmanındaki katılımcılar aday ve il hakem klasmanındaki katılımcılardan istatistiksel olarak anlamlı biçimde düşük sıra ortalamalarına sahiptir.

Tablo 10. Katılımcıların Yaş Değişkenine Göre Benlik Saygısı Ölçeği, Karar Verme Ölçeği ve Alt Boyut Ortalamalarının Karşılaştırılması (Kruskal-Wallis H Testi)

Faktör	Değişken	n	Sıra Ortalaması	sd	X ²	p	Fark
Benlik Saygısı	18-25	130	155	3	22,823	,000*	1<3,4
	26-33	125	182,21				
	34-41	61	216,49				
	42+	51	233,44				
Karar Verme Ölçeği 1	18-25	130	165,67	3	11,291	,010*	3>1
	26-33	125	182,28				
	34-41	61	217,79				
	42+	51	194,54				
Dikkatli Karar Verme	18-25	130	177,78	3	3,358	,340	-
	26-33	125	184,43				
	34-41	61	204,54				
	42+	51	174,23				
Kaçınan Karar Verme	18-25	130	213,10	3	20,668	,000*	1>3,4
	26-33	125	181,37				
	34-41	61	161,84				
	42+	51	142,77				
Erteleyici Karar Verme	18-25	130	187,64	3	5,606	,132	-
	26-33	125	190,12				
	34-41	61	190,48				
	42+	51	151,96				
Panik Karar Verme	18-25	130	200,35	3	11,222	,011*	-
	26-33	125	190,73				
	34-41	61	162,89				
	42+	51	151,06				

Tablo 10'a incelendiğinde katılımcıların yaş değişkenine göre Karar Verme Ölçeği 1, Benlik Saygısı Ölçeği ve Kaçınan Karar Verme alt boyut sıra ortalamalarının karşılaştırılması neticesinde değişken grupları arasında istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklılıklar olduğu görülmüştür. Buna göre Benlik Saygısı Ölçeğinde 18-25 yaş aralığındaki katılımcılar, 34-41 ve 42 ve üzeri yaş gruplarındaki katılımcılardan istatistiksel açıdan anlamlı biçimde düşük sıra ortalamasına sahiptir. Karar Verme Ölçeği 1'de 34-41 yaş aralığındaki katılımcılar, 18-25 yaş aralığındaki katılımcılardan istatistiksel açıdan anlamlı biçimde yüksek sıra ortalamasına sahiptir. Son olarak Kaçınan Karar Verme alt boyutunda 18-25 yaş aralığındaki katılımcılar; 34-41 ve 42 yaş ve üzeri yaş gruplarındaki katılım sağlayanlardan istatistiksel açıdan anlamlı biçimde yüksek sıra ortalamasına sahiptir.

Tablo 11. Katılımcıların Süre Bazında Hakemlik Deneyimi Değişkenine Göre Benlik Saygısı Ölçeği, Karar Verme Ölçeği ve Alt Boyut Ortalamalarının Karşılaştırılması (Kruskal-Wallis H Testi)

Faktör	Değişken	n	Sıra Ortalaması	sd	X ²	p	Fark
Benlik Saygısı	1-5	200	165,54	3	22,226	,000*	1<3,4 2<3
	6-10	75	180,63				
	11-15	43	237,19				
	16+	49	217,85				
Karar Verme Ölçeği 1	1-5	200	174,97	3	6,203	,102	-
	6-10	75	182,53				
	11-15	43	215,49				
	16+	49	195,49				
Dikkatli Karar Verme	1-5	200	177,34	3	5,140	,162	-
	6-10	75	204,38				
	11-15	43	195,09				
	16+	49	170,24				
Kaçınan Karar Verme	1-5	200	200,07	3	14,815	,002*	1>4
	6-10	75	179,19				
	11-15	43	169,23				
	16+	49	138,74				
Erteleyici Karar Verme	1-5	200	189,27	3	5,335	,149	-
	6-10	75	192,17				
	11-15	43	180,67				
	16+	49	152,92				
Panik Karar Verme	1-5	200	197,65	3	14,103	,003*	1>3,4 2>3
	6-10	75	190,31				
	11-15	43	143,30				
	16+	49	154,36				

Tablo 11'e göre katılımcıların süre bazında hakemlik deneyimi değişkenine göre Kaçınan Karar Verme, Benlik Saygısı Ölçeği ve Panik Karar Verme alt boyutları sıra ortalamalarının karşılaştırılması sonucunda, değişken grupları arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklılara rastlanılmıştır. Buna göre Benlik Saygısı Ölçeğinde 1-5 yıl arası hakemlik yapan katılımcılar; 11-15 yıl ile 16 yıl ve üzeri hakemlik yapan katılımcılardan; 6-10 yıllar arası hakemlik yapan katılımcılar ise 11-15 yıl arası hakemlik yapmış katılımcılardan istatistiksel açıdan anlamlı biçimde daha düşük sıra ortalamasına sahiptir. Kaçınan Karar Verme alt boyutunda 1-5 yıl arası hakemlik yapan katılımcılar; 16 yıl ve üzeri hakemlik yapan katılımcılardan istatistiksel açıdan anlamlı derecede daha fazla sıra ortalamasına sahiptir. Son olarak Panik Karar Verme alt boyutunda 1-5 yıl arası hakemlik yapan katılımcılar, 11-15 ve 16 yıl ve üzeri hakemlik yapan katılımcılardan; 6-10 yıl arası süredir hakemlik yapan katılımcılar ise 11-15 yıl arası hakemlik yapan katılımcılardan istatistiksel açıdan anlamlı derecede daha fazla sıra ortalamasına sahiptir.

Tablo 12. Katılımcıların Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Benlik Saygısı Ölçeği, Karar Verme Ölçeği ve Alt Boyut Ortalamalarının Karşılaştırılması (Kruskal-Wallis H Testi)

Faktör	Değişken	n	Sıra Ortalaması	sd	X ²	p	Fark
Benlik Saygısı	Lise	29	186,60	3	,335	,953	-
	Ön Lisans	37	174,59				
	Lisans	262	184,93				
	Lisansüstü	39	184,76				
Karar Verme Ölçeği 1	Lise	29	127,66	3	16,879	,001*	3>1,2
	Ön Lisans	37	147,34				
	Lisans	262	195,79				
	Lisansüstü	39	181,49				
Dikkatli Karar Verme	Lise	29	141,14	3	7,871	,049*	1<3,4
	Ön Lisans	37	169,07				
	Lisans	262	187,60				
	Lisansüstü	39	205,87				
Kaçıngan Karar Verme	Lise	29	241,57	3	2,722	,436	-
	Ön Lisans	37	184,66				
	Lisans	262	180,75				
	Lisansüstü	39	182,45				
Erteleyici Karar Verme	Lise	29	188,78	3	2,602	,457	-
	Ön Lisans	37	163,24				
	Lisans	262	183,81				
	Lisansüstü	39	201,44				
Panik Karar Verme	Lise	29	209,24	3	4,721	,193	-
	Ön Lisans	37	154,24				
	Lisans	262	185,10				
	Lisansüstü	39	186,10				

Tablo 12'e göre katılımcıların eğitim düzeyi değişkenine göre; Karar Verme Ölçeği 1 ve Dikkatli Karar Verme alt boyut sıra ortalamalarının değişken grupları arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklara rastlanılmıştır. Buna göre Karar Verme Ölçeği 1'de lisans düzeyinde eğitime sahip katılımcılar, lise ve ön lisans düzeyinde eğitime sahip katılımcılardan istatistiksel açıdan anlamlı derecede daha fazla sıra ortalamasına sahiptir. Dikkatli Karar Verme alt boyutunda ise lise düzeyinde eğitime sahip katılımcıların lisans ve lisansüstü düzeyde eğitime sahip katılım sağlayanlardan istatistiksel açıdan anlamlı derecede daha düşük sıra ortalamasına sahip olduğu görülmüştür.

Tablo 13. Katılımcıların Gelir Değişkenine Göre Benlik Saygısı Ölçeği, Karar Verme Ölçeği ve Alt Boyut Ortalamalarının Karşılaştırılması (Kruskal-Wallis H Testi)

Faktör	Değişken	n	Sıra Ortalaması	sd	X ²	p	Fark
Benlik Saygısı	1600 ve Altı	124	155,46	3	24,410	,000*	1<3,4 2<4
	1601-3500	55	160,04				
	3501-5500	101	202,14				
	5501 +	87	218,78				
Karar Verme Ölçeği 1	1600 ve Altı	124	164,86	3	22,653	,000*	1<3,4 2<3,4
	1601-3500	55	145,15				
	3501-5500	101	204,36				
	5501 +	87	212,21				
Dikkatli Karar Verme	1600 ve Altı	124	185,28	3	1,801	,615	-
	1601-3500	55	167,65				
	3501-5500	101	190,39				
	5501 +	87	185,09				
Kaçınan Karar Verme	1600 ve Altı	124	213,53	3	26,885	,000*	3<1,2 4<1,2
	1601-3500	55	211,55				
	3501-5500	101	160,46				
	5501 +	87	151,82				
Erteleyici Karar Verme	1600 ve Altı	124	196,77	3	4,274	,233	-
	1601-3500	55	181,76				
	3501-5500	101	184,50				
	5501 +	87	166,63				
Panik Karar Verme	1600 ve Altı	124	216,97	3	26,520	,000*	4<1,2 3<1
	1601-3500	55	198,19				
	3501-5500	101	167,34				
	5501 +	87	147,38				

Tablo 13 incelendiğinde katılımcıların gelir değişkenine göre Kaçınan Karar Verme, Benlik Saygısı Ölçeği, Karar Verme Ölçeği 1 ve Panik Karar Verme alt boyutları sıra ortalamalarının karşılaştırılması sonucunda değişken grupları arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklara rastlanılmıştır. Buna göre Benlik Saygısı Ölçeğinde 1600₺ ve altı gelire sahip katılımcılar 3501-5500₺ ve 5501₺ ve üzeri gelire sahip katılımcılardan istatistiksel açıdan anlamlı biçimde düşük sıra ortalamasına sahiptir. Karar Verme Ölçeği 1’de 1600₺ ve altı ve 1601-3500₺ gelire sahip katılımcılar 3501-5500₺ ve 5501₺ ve üzeri gelire sahip katılımcılardan istatistiksel açıdan anlamlı biçimde düşük sıra ortalamalarına sahiptir. Kaçınan Karar Verme alt boyutunda 3501-5500₺ arası ve 5501₺ ve üzeri gelire sahip katılımcılar 1600₺ ve altı ve 1601-3500₺ arası gelire sahip katılımcılardan istatistiksel açıdan anlamlı biçimde daha düşük sıra ortalamalarına sahiptir. Son olarak, Panik Karar Verme alt boyutunda 5501₺ ve üzeri gelire sahip katılımcılar 1600₺ ve altı ve 1601-3500₺ arası gelire sahip katılımcılardan, 3501-5500₺ arası gelire sahip katılımcılar ise 1600₺ ve altı gelire sahip katılımcılardan istatistiksel açıdan anlamlı biçimde düşük sıra ortalamasına sahiptir.

Tablo 14. Katılımcılardan Elde Edilen Benlik Saygısı ve Karar verme Ölçeği Parametreleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi (Spearman Korelasyon Testi)

Parametreler		Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği	Melbourne Karar Verme Ölçeği	Dikkatli Karar Verme	Kaçınan Karar Verme	Erteleyici Karar Verme	Panik Karar Verme
RBSO	p	1	,386** ,000	,118* ,024	-,277** ,000	-,220** ,000	-,374** ,000
MKVO	p	,386** ,000	1	,266** ,000	-,419** ,000	-,348** ,000	-,527** ,000
Dikkatli KV	p	,118* ,024	,266** ,000	1	-,041 ,438	,033 ,525	-,051 ,330
Kaçınan KV	p	-,277** ,000	-,419** ,000	-,041 ,438	1	,427** ,000	,479** ,000
Erteleyici KV	p	-,220** ,000	-,348** ,000	,033 ,525	,427** ,000	1	,536** ,000
Panik KV	p	-,374** ,000	-,527** ,000	-,051 ,330	,479** ,000	,536** ,000	1

Tablo 14 incelendiğinde katılımcıların Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği ile Melbourne Karar Verme Ölçeği değerleri arasında istatistiksel olarak anlamlı, pozitif taraflı ve orta derece güçlü bir korelasyon ilişkisi olduğu görülmektedir. Katılımcıların Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği ile Kaçınan ve Erteleyici Karar Verme değerleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı, negatif taraflı ve zayıf bir korelasyon ilişkisi olduğu görülmüştür. Katılımcıların Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği ile Panik Karar Verme değerleri arasında istatistiksel olarak anlamlı, negatif yönlü ve orta derece güçlü bir korelasyon ilişkisi olduğu görülmüştür.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Tartışma ve Sonuç

Bu bölümde “Voleybol Hakemlerinin Karar Verme ve Benlik Saygısı Düzeylerinin İncelenmesi” yorumlanıp tartışılmıştır.

Araştırmaya katılan hakemlerin Benlik Saygısı, Karar Verme Ölçeği ve alt boyut sıra ortalamasının cinsiyet değişkenlerine göre karşılaştırılmaları neticesinde gruptaki kişiler arasında istatistiksel açıdan anlamlı fark bulunmamıştır. Öte yandan, Benlik Saygısı Ölçeği, Dikkatli Karar Verme, Karar Verme Ölçeği 1 ve Erteleyici Karar Verme alt boyutlarında erkek katılımcıların kadın katılımcılardan; Kaçınan Karar Verme ve Panik Karar Verme alt boyutunda ise kadın katılım sağlayanların, erkek katılım sağlayanlardan yüksek sıra ortalamasına sahip oldukları görülmektedir.

Vural (2013)’ın “Spor Genel Müdürlüğü merkez ve taşra teşkilatında görev yapan spor yöneticilerinin düşünme ve karar verme tarzlarının incelendiği” çalışmada; Spor yöneticilerinin benlik saygısı, karar verme ölçeği, kaçınan karar verme, dikkatli karar verme, erteleyici karar verme ve panik karar verme alt boyutlarının cinsiyet değişkenine göre anlamsız olduğu görülmüştür. Vural’ın çalışmasındaki cinsiyet değişkeni kendi çalışmam ile paralellik göstermektedir (Vural, 2013).

Dilek’e (2007) göre öğrenci benlik saygısı ile cinsiyet arasındaki ilişki okul türüne göre değişir; Benlik saygısıyla cinsiyet değişkeni arasında bir bağlantı bulunamamıştır (Dilek, 2007). Dilek’in yaptığı çalışma, bizim çalışmamız ile cinsiyet değişkeni açısından benzerlik göstermektedir.

Karaca ve arkadaşları (2013) tarafından okul öncesi öğretmenlerinin problem çözme becerilerinin ve benlik saygısının oluşturulması amacıyla yapılan araştırmada; Öğretmenlerin cinsiyet benlik saygısı ve problem çözme becerileri ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir. Karaca & arkadaşları, (2013). Cinsiyet değişkenine göre bu araştırma yaptığım çalışmayla benzerlik göstermiştir.

Çalışmaya katılım sağlayan hakemlerin medeni durum değişkenlerine göre Benlik Saygısı, Karar Verme Ölçeği ve alt boyutları sıra ortalamalarının karşılaştırılması sonucunda Benlik Saygısı Ölçeği, Karar Verme Ölçeği 1, Kaçınan Karar Verme ve Panik Karar Verme alt boyutunda değişken grupları arasında sıra ortalamaları bakımından istatistiksel açıdan anlamlı fark olduğu görülmüştür. Buna göre, Benlik Saygısı Ölçeği ve Karar Verme Ölçeği 1’de evli katılımcılar bekar katılımcılardan, Kaçınan Karar Verme ve Panik Karar Verme alt boyutunda

ise bekar katılımcılar evli katılımcılardan istatistiksel açıdan anlamlı derecede yüksek sıra ortalamalarına sahip olduğu görülmüştür.

Araştırmaya katılan hakemlerin, hakemlik yapılan branşta sporculuk geçmişi değişkenine göre Benlik Saygısı, Karar Verme Ölçeği ve alt boyutları sıra ortalamalarının karşılaştırılmaları neticesinde gruplarda istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılığa rastlanılmamıştır. Bununla birlikte Benlik Saygısı Ölçeği ve Kaçınan Karar Verme alt boyutlarında hakemlik yapılan branşta sporcu geçmişi olmayan katılımcıların hakemlik yaptığı branşta sporcu geçmişi olan katılımcılardan; Karar Verme Ölçeği 1, Dikkatli Karar Verme, Erteleyici Karar Verme ve Panik Karar Verme alt boyutlarında ise hakemlik yaptığı branşta sporcu geçmişi olan katılımcıların, hakemlik yaptığı branşta sporcu geçmişi olmayan katılımlardan yüksek sıra ortalamasına sahip oldukları görülmüştür.

Araştırmaya katılan hakemlerin, hakemlik yapılandan başka branşta sporcu geçmişi değişkenine göre Benlik Saygısı, Karar Verme Ölçeği ve alt boyut sıra ortalamasının karşılaştırılmaları neticesinde gruplarda istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılığa rastlanılmamıştır. Bununla birlikte Benlik Saygısı Ölçeği, Erteleyici Karar Verme, Kaçınan Karar Verme ve Panik Karar Verme alt boyutunda hakemlik yapılandan başka branşta sporcu geçmişi olan katılımcıların hakemlik yapılandan başka branşta sporcu geçmişi olmayan katılımcılardan, Karar Verme Ölçeği 1 ve Dikkatli Karar Verme alt boyutlarında ise hakemlik yapılandan başka branşta sporcu geçmişi olmayan katılımcıların hakemlik yapılandan başka branşta sporcu geçmişi olan katılımcılardan daha yüksek sıra ortalamalarına sahip oldukları görülmektedir.

Araştırmaya katılan hakemlerin çalıştıkları sektör değişkenine göre Benlik Saygısı, Karar Verme Ölçeği ve alt boyutlarındaki sıra ortalamasının karşılaştırılmaları neticesinde gruplardaki istatistiksel açıdan anlamlı derecede farklara rastlanılmamıştır. Bununla birlikte Benlik Saygısı Ölçeği, Karar Verme Ölçeği 1 ve Kaçınan Karar Verme alt boyutunda spor sektörü dışında çalışan katılımcıların spor sektöründe çalışan katılımcılardan, Erteleyici Karar Verme, Dikkatli Karar Verme ve Panik Karar Verme alt boyutunda ise spor sektöründe çalışan katılımcıların spor sektörü dışında çalışan katılımcılardan daha yüksek sıra ortalamalarına sahip oldukları görülmüştür.

Çalışmaya katılan hakemlerin yaş değişkenine göre Benlik Saygısı Ölçeği, Karar Verme Ölçeği 1 ve Kaçınan Karar Verme alt boyut sıra ortalamalarının karşılaştırılmaları neticesinde değişken gruplarda istatistiksel olarak anlamlı derecede farklılık olduğu görülmektedir. Buna göre Benlik Saygısı Ölçeğinde 18-25 yaş aralığındaki katılımcılar; 34-41 ve 42 ve üzeri yaş gruplarındaki katılımcılardan istatistiksel olarak anlamlı biçimde düşük sıra ortalamasına sahiptir. Karar Verme Ölçeği 1’de 34-41 yaş aralığındaki katılımcılar, 18-25 yaş aralığındaki

katılımcıların istatistiksel olarak anlamlı biçimde yüksek sıra ortalamasına sahiptir. Son olarak Kaçınan Karar Verme alt boyutunda 18-25 yaş aralığındaki katılımcılar, 34-41 ve 42 yaş ve üzeri yaş gruplarındaki katılımcılardan istatistiksel açıdan anlamlı şekilde yüksek sıra ortalamalarına sahip oldukları görülmüştür.

Yüzgeç'in (2014) katılımcıların benlik saygısı yaşlarına göre araştırıldığında gruptaki ortalamalarda anlamlı bir sonuç gözlemlenmiştir. Eldeki sonuçlara göre gençlerde yüksek benlik saygısının nedeni; bilindiği gibi çocukluk, ergenlik ve yetişkinlik döneminde bireyin benlik saygısı büyük önem taşımaktadır. Erinlik, ruhsal olgunlaşma dönemi olarak çocukluk ve yetişkin olma arasındaki hayata hazırlama dönemidir. Bu çağın en önemli yönü, kişinin kim olduğunu nasıl değerlendirdiğinin netleşmesidir. Bu özelliklerden hareketle, "Gençlerin gençliğe olan etkisi ve coşkusu nedeniyle, gençlerin ortalama benlik saygısının başka yaş kategorilerine göre daha yüksek olduğu varsayılabilir" (Yüzgeç, 2014). Bu araştırma yaptığım çalışmayla paralellik göstermektedir.

Dilek'in (2007), öğrencilerin benlik saygısı ile yaşları arasındaki bağlantı Okul türlerine göre göz önüne alındığında; ergenlerin benlik saygısıyla yaşları arasında bir bağ kurulamamıştır (Dilek, 2007). Dilek'in araştırması yaptığım çalışmayla benzerlik göstermemektedir.

Aygün'ün (2018) buz hokeyi sporcuları üzerine yaptığı araştırmaya göre araştırmaya katılan sporcuların benlik saygıları ve karar verme durumları yaş grubuna göre incelendiğinde; Benlik saygıları ve karar verme davranışının alt boyutunda yaş değişkenine göre anlamlı bir fark görülmemiştir (Aygün, 2018). Bu çalışma bizim çalışmamızla benzerlik göstermemektedir.

Günel (2019)'un Sivil Toplum Kuruluşu üyesi kadınlar üzerinde yaptığı araştırma sonuçlarına göre, karar verme tarzları ile yaş değişkeni arasındaki bağlantı araştırıldığında, akılcı karar verme tarzı ile yaş değişkeni arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur. 25-36 yaş grubundaki kadınların rasyonel karar verme stili puanlarının ($23,02 \pm 2,148$), 45-56 yaş grubundaki kadınların rasyonel karar verme stili puanlarından ($21,05 \pm 4,987$) yüksek olduğu görülmektedir. Öte yandan 37-45 yaş grubundaki kadınların rasyonel karar verme stili puanları ($23,08 \pm 2,739$), 45-56 yaş grubundaki kadınların rasyonel karar verme stili puanlarından ($21,05 \pm 4,987$); 25-36 yaş grubundaki kadınların rasyonel karar verme stili puanları ($23,02 \pm 2,148$), 45-56 yaş grubundaki kadınların rasyonel karar verme stili puanlarından ($21,05 \pm 4,987$); 57 ve üzeri yaş grubunda olanların rasyonel karar verme stili puanları ($22,63 \pm 2,068$), 45-56 yaş grubundaki olanların rasyonel karar verme stili puanlarından ($21,05 \pm 4,987$) yüksek bulunmuştur. Bu çalışma bizim çalışmamızla paralellik göstermiştir.

Araştırmaya katılım sağlayan hakemlerin klasman değişkenine göre Benlik Saygısı Ölçeği, Kaçınan Karar Verme, Karar Verme Ölçeği 1 ve Panik Karar Verme alt boyutları sıra

ortalamalarının karşılaştırılması sonucunda değişken grupları arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklara rastlanılmıştır. Buna göre, Benlik Saygısı Ölçeğinde aday hakem klasmanındaki katılımcılar, il ve ulusal hakem klasmanındaki katılımcılardan istatistiksel açıdan anlamlı biçimde düşük sıra ortalamasına sahiptir. Karar Verme Ölçeği 1’de ulusal hakem klasmanındaki katılımcılar aday hakem klasmanındaki katılımcılardan istatistiksel açıdan anlamlı biçimde yüksek sıra ortalamasına sahiptir. Son olarak Kaçınan Karar Verme ve Panik Karar Verme alt boyutunda ulusal hakem klasmanındaki katılımcılar aday ve il hakem klasmanındaki katılımcılardan istatistiksel açıdan anlamlı biçimde düşük sıra ortalamalarına sahiptir.

Dinç’e (2017) göre; Hakem klasmanları yükseldikçe yetkinlik, ileri görüş ve güven boyutunda anlamlı bir fark bulunamamıştır. Bu bulgular çalışmamızdaki bulgular ile benzerlik göstermemiştir.

Aksu (2016)’ya göre ayrı düzeylerde (ulusal hakem, bölgesel hakem vb.) görev yapan futbol hakemlerinin özgüvenlerinin, il hakemlerinin özgüvenlerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu bulgu çalışmamızdan çıkan bulgularla paralellik göstermektedir.

Araştırmaya katılan hakemlerin süre bazında hakemlik deneyimi değişkenine göre Benlik Saygısı Ölçeği, Panik Karar Verme ve Kaçınan Karar Verme alt boyutlarının sıra ortalamalarının karşılaştırılması sonucunda değişken grupları arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklara rastlanılmıştır. Buna göre Benlik Saygısı Ölçeğinde 1-5 yıl arası hakemlik yapan katılımcılar, 11-15 yıllar arası ile 16 yıl ve üzeri hakemlik yapan katılımcılardan; 6-10 yıl arası hakemlik yapan katılımcılar ise 11-15 yıl arası hakemlik yapan katılımcılardan istatistiksel açıdan anlamlı derecede daha düşük sıra ortalamasına sahiptir. Kaçınan Karar Verme alt boyutlarında ise 1-5 yıllar arası hakemlik yapan katılımcılar, 16 yıl ve üzeri hakemliğe devam eden katılımcılardan istatistiksel açıdan anlamlı derecede yüksek sıra ortalamalarına sahiptir. Son olarak panik karar verme alt boyutunda 1-5 yıl arası hakemlik yapan katılımcılar, 11-15 yıllar arası ile 16 yıl ve üzeri hakemlik yapan katılımcılardan; 6-10 yıl arası hakemlik yapan katılımcılar ise, 11-15 yıllar arası hakemliğe devam eden katılımcılardan istatistiksel açıdan anlamlı derecede yüksek sıra ortalamalarına sahiptir.

Pulur ve Karaçam'a (2017) göre 1-5 yıl arası hakemlik tecrübesine sahip hakemler, 6-10 yıllar arası ile 16 yıl ve üzeri hakemlik deneyimine sahip hakemlere göre düşük hakem öz-yeterliği ve oyun bilgisi öz-yeterliği göstermektedir. Bu çalışma bizim çalışmamızla paralellik göstermektedir.

Aksu'nun (2016) futbol hakemleri ile yaptığı araştırmada, hakemlik yapılan yıl arttıkça erteleme eğiliminin ve panik karar verme eğiliminin azaldığı tespit edilmiştir. Bu çalışmadaki sonuç çalışmamızı desteklemektedir.

Araştırmaya katılan hakemlerin eğitim düzeyi değişkenine göre Karar Verme Ölçeği 1 ve Dikkatli Karar Verme alt boyut sıra ortalamalarının değişken grupları arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklara rastlanılmıştır. Buna göre Karar Verme Ölçeği 1’de lise ve ön lisans düzeyinde eğitime sahip katılımcıların, lisans düzeyinde eğitime sahip katılımcılardan istatistiksel açıdan anlamlı derecede düşük sıra ortalamasına sahiptir. Dikkatli Karar Verme alt boyutunda ise lisans ve lisansüstü eğitim düzeyine sahip katılımcıların, lise düzeyinde eğitime sahip katılımcılardan, istatistiksel açıdan anlamlı biçimde daha yüksek sıra ortalamasına sahip oldukları görülmüştür.

Can ve arkadaşlarının (2010) yaptığı araştırmada, hentbol hakemlerinin eğitim düzeylerine göre tükenmişlik değerleri ve iş doyumları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Yapılan bu çalışma bizim çalışmamızla paralellik göstermemiştir.

Taşgıt (2012) tarafından yapılan çalışmada; bölüm değişkenleri ve karar vermede benlik saygısı, kaçınan karar verme, erteleyici karar verme ve panikle karar verme düzeyleri arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur (Taşgıt, 2012). Taşgıt’ın çalışmasındaki değişkenler arasındaki fark çalışmamla paralellik göstermiştir.

Yüzgeç’in (2014) araştırmasında; katılımcıların eğitim düzeyine göre benlik saygısındaki farklılıklar incelendiğinde, ortalama puanlar arasında anlamlı bir fark yoktur. Yüzgeç’in bulduğu sonuca göre; *“alınan eğitimin benlik saygısı üzerinde fark yaratmamasının nedeni, geçmişten günümüze uygulanan eğitim yöntemlerimizin, öğrenci merkezli değil grup merkezli olması, bu durumun benlik gelişimini olumsuz etkilemesi olarak görülebilir”* şeklinde ifade etmiştir (Yüzgeç, 2014). Eğitim düzeylerine göre bu çalışma bizim çalışmayla benzerlik göstermemektedir.

Araştırmaya katılan hakemlerin gelir değişkenine göre Benlik Saygısı Ölçeği, Karar Verme Ölçeği 1, Kaçınan Karar Verme ve Panik Karar Verme alt boyutları sıra ortalamalarının karşılaştırılması sonucunda değişken grupları arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklara rastlanılmıştır. Buna göre Benlik Saygısı Ölçeğinde 1600₺ ve altı gelire sahip katılımcılar 3501-5500₺ ve 5501₺ ve üzeri gelire sahip katılımcılardan istatistiksel açıdan anlamlı biçimde düşük sıra ortalamasına sahiptir. Karar Verme Ölçeği 1’de 1600₺ ve altı ve 1601-3500₺ gelire sahip katılımcılar 3501-5500₺ ve 5501₺ ve üzeri gelire sahip katılımcılardan istatistiksel açıdan anlamlı biçimde düşük sıra ortalamalarına sahiptir. Kaçınan Karar Verme alt boyutunda 3501-5500₺ arası ve 5501₺ ve üzeri gelire sahip katılımcılar 1600₺ ve altı ve 1601-3500₺ arası gelire sahip katılımcılardan istatistiksel açıdan anlamlı biçimde daha düşük sıra ortalamalarına sahiptir. Son olarak, Panik Karar Verme alt boyutunda 5501₺ ve üzeri gelire sahip katılımcılar 1600₺ ve altı ve 1601-3500₺ arası gelire sahip katılımcılardan, 3501-5500₺ arası gelire sahip katılımcılar

ise 1600₺ ve altı gelire sahip katılımcılardan istatistiksel açıdan anlamlı biçimde düşük sıra ortalamasına sahiptir.

Kursiyer gelirlerinin benlik saygısı düzeyleri bakımından araştırıldığında; grup ortalaması arasında bir farklılık görülmemektedir (Yüzgeç, 2014). Yüzgeç'in araştırması yaptığım çalışmayla benzerlik göstermemektedir.

Kıloğlu (2017) ve Kırgil (2015) ise çalışmalarında karar ölçeğinin herhangi bir alt boyutunda gelir durumu algısına bağlı olarak anlamlı bir farklılık bulamamışlardır.

Çalışma bulgularında çalışmaya katılan hakemlerin medeni durum değişkenine göre; Benlik Saygısı, Karar Verme Ölçeği ve alt boyutlardaki sıra ortalamasının karşılaştırılmaları neticesinde, Benlik Saygısı Ölçeği, Karar Verme Ölçeği 1, Kaçınan Karar Verme ve Panik Karar Verme alt boyutunda değişken grupları arasında sıra ortalamaları bakımından istatistiksel açıdan anlamlı farklılık olduğu görülmüştür.

Uzunoğlu (2008), Türkiye'deki futbol hakemlerinin karar verme tarzlarını; sınıflandırılmalarına ve bazı değişkenlere göre incelemiş ve futbol hakemlerinin kaçınan puan ortalamaları ile medeni durumlarını ele alarak, evli hakemlerin ortalama puanlarının, bekâr hakemlerin ortalama puanlarından düşük olduğunu tespit etmiştir. Bu çalışma yaptığım çalışmayla benzerlik göstermiştir.

Başoğlu (2007) yaptığı çalışmaya göre evli kişilerin, boşanmış kişilere oranla kişilik puanlarının yüksek çıktığı tespit edilmiştir. Araştırma bizim çalışmamızla paralellik göstermiştir.

Araştırmanın sonucuna göre; “Voleybol Hakemlerinin Karar Verme ve Benlik Saygısı Düzeylerinin İncelenmesi ” araştırılmış ve eldeki sonuçlara göre çalışmaya katılan hakemlerin “Benlik Saygısı, Erteleyici Karar Verme, Dikkatli Karar Verme, Kaçınan Karar Verme, Panik Karar Verme” alt boyutunda demografik özellikleri olan cinsiyet, hakemlik yapılan branşta sporculuk geçmişi, hakemlik yapılandan başka branşta sporcu geçmişi, sektör, klasman değişkenlerinde sonucun anlamlı olmadığı saptanılmıştır. Diğer demografik özellikleri olan medeni durum, yaş, hakemlik deneyimi, eğitim düzeyi ve gelir değişkenlerine göre ise sonucun anlamlı olduğu görülmektedir.

Öneriler

- ✓ Olumlu destek ve olumlu değer kazanımlarına yönelik yapıcı bir yaklaşımla hakemlerin benlik saygısı ve karar verme düzeylerinin desteklenip geliştirilebileceği dikkate alınarak, hakemlere yönelik rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık oturumları düzenlenmesi önerilebilir.
- ✓ Bu çalışmanın sınırları içinde yer alan Türkiye’de farklı klasmanlardaki hakemler ile il yada bölgede yapılan çalışmalarda karşılaştırılabilir.
- ✓ Merkez Hakem ve Gözlemciler Kurulu’nun (MHGK) ilkleri arasında üniversitelerle yapılacak olan anlaşmalar sonucunda hakemliğin ders olarak okutulmasının önü açılmalıdır.
- ✓ Voleybol hakemlerinin, hakemliğe seçilmesinde voleybol sporuyla uğraşan kişilerden olmasına öncelik verilmelidir. Eğer bu branşın içinden gelen hakemler olursa müsabaka esnasında yaşanan her olaya sporsal bakış açısıyla yaklaşarak müdahale edebilirler. Bu müdahaleler de hakemlerin doğru kararlar vermesine neden olur.
- ✓ Müsabakalarda görev alan hakemlerin, müsabaka esnasında birbirleriyle olan iletişimleri yönünde eğitim ve seminerler verilebilir.
- ✓ Hakemlere, kendi yönettikleri müsabakalarda yaptığı doğru ve hatalı davranışlar izletilip bunlarla ilgili eğitimler ve seminerler verilmelidir.

KAYNAKÇA

- Aksu, A. (2016). *Farklı Klasmanlardaki Futbol Hakemlerinin Karar Verme Stilleri ve Özgüven Düzeylerinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Elazığ.
- Aslan, H. (2006). *Çalışanların İş Doyumu Düzeylerine Göre Depresyon, Benlik Saygısı ve Denetim Odağı Algısı Değişkenlerinin İncelenmesi*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Psikoloji Ana Bilim Dalı, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Atkinson, R.L., Atkinson, R.C., Smith, E.E., Bern, D.J., & Nolen-Hoeksema, S. (1999). *Psikolojiye Giriş* (Çeviren: Yavuz Alagon). Arkadaş Yayınları, Ankara.
- Avanoğlu, Z. (2004). *Eğitim Psikolojisine Çağdaş Bir Yaklaşım*. Ofset Yayınevi, İstanbul. s. 97-98.
- Avşaroğlu, S. (2007). *Üniversite Öğrencilerinin Karar Vermede Özsaygı, Karar verme ve Stresle Başa Çıkma Stillерinin Benlik Saygısı ve Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. [Yayımlanmamış doktora tezi]. Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Aydın, B. (2005). *Çocuk ve Ergen Psikolojisi*. (2. Baskı). Atlas Yayınları, İstanbul.
- Aygün, F.D. (2018). *Elit Buz Hokeyi Sporcularının Benlik Saygısı ve Karar Verme Düzeylerinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı.
- Bacanlı, F., & Sürücü, M. (2005). *İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Karar verme Stilleri ve Sınav kaygıları Arasındaki İlişki*. VIII. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi Özet Kitabı. Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Baçoğlu, S. (2007). *Sınav Kaygısı İle Özgüven Arasındaki Erinlik Döneminde İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Bayat, B. (2003). *Bireylerin Benlik Algısı Sistemi ve Bu Sistemin Davranışları Üzerindeki Rolü*. Kamu-iş dergisi, cilt (7), 2-11. Ankara.
- Baymur, F. (1984). *Genel Psikoloji*. İnkılâp Kitapevi, İstanbul.
- Baymur, F. (1985). *Genel Psikoloji* (s. 268). İnkılâp Kitapevi, İstanbul.
- Bilgin, Ş. (2001). *Ergenlerde kaygı ve benlik saygısı arasındaki ilişki*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı.
- Bilkay, S. (1990). *Karar Alma Süreci ve Kararın Yönetimdeki Önemi*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İşletmecilik Ana Bilim Dalı, İstanbul.
- Cengiz, R., & Pulur, A. (2004, 17-20). *Hakemlerin fair play olaylarına bakış açıları*. Celal Bayar Üniversitesi Spor Felsefesi ve Sosyal bilimleri Sempozyumu, Manisa, Özet Kitapçığı.
- Cevher, F.N., & Buluş, M. (2007). *Benlik Kavramı ve Benlik Saygısı Önemi ve Geliştirilmesi*. Akademik Dizayn Dergisi, cilt(2), 52-64.
- Cüceloğlu, D. (1993). *İnsan ve Davranışı* (s.404-405). Remzi Kitapevi, İstanbul.
- Çağlayan, N. (2011). *Bireysel ve Takım Sporunu Yapanlarla Spor Yapmayanların Benlik Saygısı Puanlarının Karşılaştırılması*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Antrenörlük Eğitimi Programı.

- Delorenzo, D.R. (2000). *The Relationship Of Cooperative Education Exposure To Career Decision-Making Self Efficacy And Career Locus Of Control*. Journal of Cooperative Education, cilt(35), 10-25.
- Deniz, M.E. (2002). *Üniversite öğrencilerinin karar verme stratejileri ve sosyal beceri düzeylerinin ta-baskın ben durumları ve bazı özlük niteliklerine göre karşılaştırmalı olarak incelenmesi*. [Yayınlanmamış doktora tezi]. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler, Konya.
- Deniz, M.E. (2004). *Üniversite öğrencilerinin karar vermede öz saygı, karar verme stilleri ve problem çözme yöntemleri arasındaki ilişkinin incelenmesi üzerine bir araştırma*. Eğitim Araştırmaları Dergisi. 4(15), 25-35.
- Deveci, F. (2011). *Ergenlerde Karar Verme Stilleri İle Alınan Sosyal Destek Düzeyi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Dilek, H. (2007). *Farklı Eğitim Programlarına Devam Eden Lise II. Sınıf Öğrencilerinin Benlik Saygısı İle Anne-Babalarının Benlik Saygısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Dinç, A. (2017). *Futbol Hakemlerinin Klasmanlarına Göre Mesleki Yeterliliklerinin Değerlendirilmesi* (10. Bölge Örneği). Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. 13(9), 146.
- Doğan, B., & Morali, S. (1996). *Futbolda seyirci taşkınlıkları ve bunun altında yatan psiko-sosyal nedenler*. Futbol Bilim ve Teknoloji Dergisi. 6(4).
- Eldeleklioğlu, J. (1999). *Karar stratejileri ile ana – baba tutumları arasındaki ilişki*. Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi. (2), 7–13.
- Ersever, Ö.H. (1996). *Karar Verme Becerileri Kazandırma Programının ve Etkileşim Grubu Deneyiminin Üniversite Öğrencilerinin Karar Verme Stilleri Üzerindeki Etkileri*. [Yayınlanmamış Doktora Tezi]. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Erşan, E., Doğan, O., & Doğan, S. (2009). *Beden Eğitimi ve Antrenörlük Bölümü Öğrencilerinde Benlik Saygısı Düzeyi ve Bazı Sosyodemografik Özelliklerle İlişkisi*. Klinik Psikiyatri Dergisi sayı (42), 36-37.
- Evans, R., & Bellon, E. (2000) *the sly seductress : power. for the good of the game*. Çeviren: Cem SATMAN. (Fifa Yardımcı Hakemi). California, USA (Sinsi ayartıcı güç) 17-22.
- Günel, B. (2019). *Benlik saygısı ile karar verme stilleri arasındaki ilişkinin incelenmesi (Sivil toplum kuruluşu üyesi kadınlar üzerine bir araştırma)*. Yüksek Lisans Tezi, Psikoloji Ana Bilim Dalı, Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gürbüz, N. (2009). *5. sınıf öğrencilerinin akademik başarılarının ve benlik saygılarının okul sonrası kültürel-sportif etkinliklere katılmalarına ve diğer bazı değişkenlere göre incelenmesi*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. İlköğretim Anabilim Dalı, Sınıf Öğretmenliği Bilim Dalı, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Gürsaka, N. (1986). *Karar Analizi Üzerine Bazı Notlar*. Eskişehir Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt (4), Sayı (1), Eskişehir.
- Hamarta, E., Arslan, C., Saygın, Y., & Özyeşil, Z. (2009). *Benlik Saygısı ve Akılcı Olmayan İnançlar Bakımından Üniversite Öğrencilerinin Stresle Başa Çıkma Yaklaşımlarının Analizi*. Değerler Eğitim Dergisi, Cilt (7), 25-42.
- İlmez, M. (2010). *Bir Kamu Kurumundaki Görevli Yöneticilerin ve Çalışanların Liderlik Stilleri İle Karar Verme Stilleri Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi*. [Yayınlanmamış Yüksek

- Lisans Tezi]. İşletme Yönetimi Anabilim Dalı, Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Janis, I.L., & Mann, L. (1977). *Decision Making*. New York: A Division of Macmillan Publishing.
- Karaçam, A., & Pulur, A. (2017). *Hakem Öz Yeterlik Ölçeği'nin (HÖYÖ) Türkçeye Uyarlama Çalışması*. Niğde Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi.11(1), 118.
- Kasatura, İ. (1998). *Kişilik ve Özgüven Psikoloji Dizisi 4*. Evrim Yayınları, İstanbul.
- Kıloğlu, M. (2017). *Türkiye Olimpik Hazırlık Merkezlerine (TOHM) devam eden sporcuların karar verme stillerinin belirlenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Kırgıl, F. (2015). *Beden eğitimi öğretmenleri ile diğer branş öğretmenlerinin karar verme ve atılacaklık düzeylerinin bazı değişkenlikler açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Elazığ.
- Korkmaz, M. (1996). *Yetişkin Örneklem İçin Bir Benlik Saygısı Ölçeğinin Güvenirlik ve Geçerlik Çalışması*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Köknel, Ö. (1985). *Kaygıdan Muthuluğa Kişilik*. Altın Kitapevi, İstanbul.
- Kulaksızoğlu, A. (1998). *Ergenlik Psikolojisi*, (s. 16). Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Kurt, Ü. (2003). *Karar Verme Sürecinde Yöneticilerin Kişilik Yapılarının Etkileri*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kuzgun, Y. (1992). *Karar Stratejileri Ölçeği; Geliştirilmesi ve Standardizasyonu*. VII. Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Kuzgun, Y. (2000). *Meslek Danışmanlığı*. Kuramlar, Uygulamalar, Nobel Dağıtım, Ankara.
- Kuzgun, Y. (2000). *Meslek danışmanlığı*. Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Mann, L., Harmani, R., & Pover (1989). *Adolescent Decision-Making. The Development of Competence*. Journal Of Adolescence. (12), 265-278.
- Merey, B. (2010). *Yetişkinlerde Öz güven Duygusu İle Anksiyete Düzeyi Arasındaki İlişkinin Karşılaştırılması ve Kültürlerarası Bir Yaklaşım*. Yüksek Lisans Tezi, Psikoloji Anabilim Dalı Klinik Psikoloji, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Mert, L. (2019). *Spor Yöneticilerinin Mesleki Benlik Saygısı Durumlarının Karar Verme Stillere Etkisinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi.
- MHK. (1997). *Hakem kimdir?* Merkez Hakem Kurulu Yayını. 2006.17.
- Mitchell, L.K., & Krumboltz, Y.D. (1984). *Research On Human Decision Making: Implications For Career Decision Making And Counseling*. In R.W. Lent, & S.D. Brown (Eds), *Handbook of Counseling Psychology*, A Wiley- Interscience Publication. USA.
- Morris, C.G. (2002). *Psikolojiyi Anlamak*. (Çev. Editörleri H.B. Ayvaşık, M. Sayıl), Psikoloji Derneği Yayınları. No:23, Ankara, s.483.
- Nelson – Jones. R. (1995). *Danışma Psikolojisi Kuramları*. (Çev: F. Akkoyun, S. Doğan), Nobel Yayın Dağıtım. Ankara.
- Onur, B. (1995). *Gelişim Psikolojisi*, İmge Kitapevi. Ankara, s.152.

- Örgün, S.K. (2000). *Anne baba tutumları ile 8. sınıf öğrencilerinin benlik saygıları ve atılmanlıkları arasındaki ilişki*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri A.B.D. Eğitimde Psikolojik Hizmetler Bilim Dalı, İstanbul, s. 5-16.
- Öz, R., Yılmaz, H., & Akçay, N. (2009). *Tip 1 Diyabetli Çocuklarda Benlik Saygısını Etkileyen Faktörler*. Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, Cilt:6 Sayı:1 Yıl:2009.
- Özerkan, K.N. (2004). *Spor psikolojisine giriş*. Nobel Yayınları, Ankara.
- Philips, S.D., Pazienza, N.J., & Ferrin, H.H. (1984). *Decision making styles and problem solving appraisal*. Journal Of Counseling Psychology, 31(4), 497-502.
- Scott, S.G., & Bruce, R.A. (1995). *Decision making style: The development and assessment of a new measure*. Educational and Psychological Measurement. (55), 818-831.
- Soğukpınar, E. (2014). *Rehber Öğretmenlerin Benlik Saygısı İle Mesleki Benlik Saygısı Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Tosun, K. (1992). *İşletme Yönetimi* (6. Baskı). Savaş Yayınları, Ankara.
- Tozoğlu, E., & Dursun, M. (2020). *Spor Bilimlerinde Bilimsel Araştırma Süreci*, Editör; Gökmen, Ö. Spor & Bilim, Efe Akademi Yayınevi. İstanbul. S.7-23.
- Turanlı, P. (2010). *Orta Yetişkinlikte Evlilik Uyumu İle Benlik Saygısı ve Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişkinin Saptanması*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Psikoloji Anabilim Dalı, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- TVF. (2016). *Resmi Voleybol Oyun Kuralları*. 36-38.
- Uzunoglu, Ö.F. (2008). *Türk Futbol Hakemlerinin Karar Verme Stilllerinin Klasmanlarına ve Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Vural, M. (2013). *Spor Genel Müdürlüğü merkez ve taşra teşkilatında görev yapan spor yöneticilerinin düşünme ve karar verme stillerinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Beden Eğitimi ve Spor Bölümü, Spor Yöneticiliği Ana Bilim Dalı, Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Weinberg, R., & Richardson, P. (2008). *Başarılı hakemliğin psikolojisi*. Çeviri. Rıdvan Ekmekçi, Gültürk
- Yılmaz, M. (2002). *Yönetimde Karar Verme Süreci ve Bilgi Merkezlerinde Uygulanması*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Bilgi ve Belge Yönetimi Anabilim Dalı, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Yiğit, R. (2011). *Emekli Polislerin Benlik Saygılarının Sahip Oldukları Değerler Açısından İncelenmesi*. Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt (7), Sayı (1), s. 86-94.
- Yiğit, H. (2010). *Ergenlerin Benlik Saygılarının Yaşam Doyumu ve Bazı Özlük Nitelikleri Açısından İncelenmesi*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Yörükoğlu, A. (2000). *Gençlik Çağı Ruh Sağlığı ve Ruhsal Sorunları*. Özgür Yayınları, İstanbul. s. 81

EKLER

EK-1 Etik Kurul Kararı

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Spor Bilimleri Fakültesi Dekanlığı
Etik Kurul Başkanlığı

Sayı : 70400699-000-E.2000326353
Konu : Etik Kurul Kararı (Fatih ARSLAN)

28.12.2020

Fatih ARSLAN

İlgi : 28.12.2020 tarihli belge

İlgide kayıtlı yazı Atatürk Üniversitesi **Spor Bilimleri Fakültesi Etik Kurulunun 28.12.2020** tarih ve 53 sayılı Oturumda Etik Kurulu Başvuru Formu ve ekli belgeleri, gerekçe, amaç, yaklaşım ve yöntemler dikkate alınarak incelenmiş ve aşağıya çıkarılan 53 no' lu karar ile söz konusu araştırma çalışmasının yürütülmesinin etik kurallarına uygun olduğuna, mevcut oy birliği ile karar verilmiştir.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Prof.Dr. Necip Fazıl KİŞHALI
Alt Kurul Başkanı

Toplantı Tarihi:28.12.2020

Toplantı Sayısı:53

KARAR N0 53: Atatürk Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans öğrencisi Fatih ARSLAN'ın **"Voleybol Hakemlerinin Benlik Saygısı ve Karar Verme Düzeylerinin İncelenmesi"** başlıklı tez çalışması ile ilgili Spor Bilimleri Fakültesi Dekanlığı Etik Kurul Başkanlığının **28.12.2020** tarihli yazısı ile ekleri görüşüldü. Yapılan görüşmelerden sonra; adı geçen araştırma çalışmasının yürütülmesinin, etik kurallarına uygun olduğuna, mevcut oy birliği ile kabulüne; karar verildi.

Atatürk Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi Dekanlığı 25240 Erzurum
Tel: +90 442 2311380
Elektronik Ağ: <http://www.atauni.edu.tr/#besyo>
Kep Adresi: atauni@hs01.kep.tr

Bilgi: Filiz LALOĞLU AKBABA
Faks: +90 442 2311333
E-Posta: besyo@atauni.edu.tr

Doküman 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununun 5. maddesi gereğince güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

EK-2 Türkiye Voleybol Federasyonu İzin Belgesi

TÜRKİYE VOLEYBOL FEDERASYONU BAŞKANLIĞI

Sayı : E-37689096-125.99-280105

23.03.2021

Konu : Yüksek Lisans Tez çalışması İzni hk.

Sayın Fatih ARSLAN

İlgi : 18.03.2021 tarihli dilekçeniz.

Atatürk Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans öğrencisi olarak "**Voleybol Hakemlerinin Benlik Saygısı ve Karar Verme Düzeylerinin İncelenmesi**" başlıklı tez çalışmanız için uygulamayı planladığınız anket çalışması Federasyonumuzca uygun görülmüştür

Yapılacak bu çalışma sonucunun bir rapor şeklinde hazırlanıp Federasyonumuza iletilmesi gerekmektedir.

Bilgilerinizi rica ederim.

Av. Nihal İŞÇİ
Genel Sekreter

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.
Belge Doğrulama Kodu : WLNTWNQ
Belge Doğrulama Adresi: <https://www.turkiye.gov.tr/gsb-eimzali-belge-dogrulama>
Emniyet Mahallesi Milas Sokak No:9/A 06560 Yenimahalle-ANKARA
Telefon No: (0 312) 221 40 40 Faks No: (0 312) 221 40 10
İnternet Adresi: www.tvf.org.tr
Bilgi için: Şahsine ATEŞ
Sekreter

EK-3 Kişisel Bilgi Formu

KİŞİSEL BİLGİLER

Değerli Katılımcı;

Bu anket formu, Türkiye Voleybol Federasyon Başkanlığına bağlı ve aktif olarak devam eden voleybol hakemlerinin benlik saygısı ve karar verme düzeylerinin incelenmesini amaçlamaktadır. Bu Form; kişisel bilgiler, benlik saygı ölçeği ve karar verme ölçeği olmak üzere üç bölümden ibarettir. Sizden aldığımız bilgiler gizlilik içerisinde, kesinlikle şahsınızla ilişkilendirilmeden anonim biçimde bir yüksek lisans çalışmasında kullanılacaktır. Lütfen sizin için en uygun yanıtı X işareti ile belirleyiniz.

Fatih ARSLAN
Yüksek Lisans Öğrencisi

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

1. Cinsiyetiniz?

- a) Kadın b) Erkek

2. Yaşınız?

- a) 18-24 b) 25-31 c) 32-38 d) 40 yaş ve üzeri

3. Hangi seviyede hakemlik yapıyorsunuz?

- a) Aday b) İl c) Ulusal d) Uluslararası Aday e) Uluslararası

4. Hakemlikte kaçınıcı yılınız?

- a) 1-5 yıl b) 6-10 yıl c) 11-15 yıl d) 16 ve üzeri

5. Medeni durumunuz?

- a) Evli b) Bekar

6. Eğitim düzeyiniz?

- a) Lise b) Ön Lisans c) Lisans d) Yüksek lisans e) Doktora

7. Aylık ortalama geliriniz?

- a) 2500 TL ve aşağısı b) 2501 -3500 TL c) 3501 – 5000 TL d) 5001 ve üzeri

8. Hakem olduğunuz spor dalında daha önce spor yaptınız mı?

- a) Evet b) Hayır

9. Başka branşlarda da hakemlik yapıyor musunuz?

- a) Evet b) Hayır

10. Mesleğiniz nedir?

- a) Öğrenci b) İşçi c) Serbest meslek d) Memur e) Diğer (.....)

EK-4 Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği (Rbsö)

Sorular		Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
1	Kendimi en az diğer insanlar kadar değerli buluyorum				
2	Bazı olumlu özelliklerim olduğunu düşünüyorum				
3	Genelde kendimi başarısız bir kişi olarak görme eğilimindeyim				
4	Ben de diğer insanların birçoğunun yapabildiği kadar bir şeyler yapabilirim.				
5	Kendimde gurur duyacak fazla bir şey bulamıyorum.				
6	Kendime karşı olumlu bir tutum içerisindeyim				
7	Genel olarak kendimden memnunuz.				
8	Kendime karşı daha fazla saygı duyabilmeyi isterdim.				
9	Bazen kesinlikle kendimin bir işe yaramadığımı düşünüyorum.				
10	Bazen kendimin hiç de yeterli bir insan olmadığımı düşünüyorum.				

EK 5: Melbourne Karar Verme Ölçeği I-Iı

Kısım I

Sorular	Doğru	Bazen Doğru	Doğru Değil
1 Karar verme yeteneğime güvenirim.			
2 Karar verirken kendimi birçok kişiden aşağı görürüm.			
3 Kendimi karar vermede başarılı biri olarak düşünürüm.			
4 Kendimi o kadar cesaretsiz hissedirim ki, karar verme uğraşından vazgeçerim.			
5 Verdiğim kararlar iyi sonuçlanır.			
6 Diğer insanların, benim kararımdan ziyade, kendi kararlarının doğru olduğu konusunda beni ikna etmeleri kolaydır.			

Kısım II

Sorular	Doğru	Bazen Doğru	Doğru Değil
1 Karar verirken kendimi, sanki büyük bir zaman baskısı altındaymışım gibi hissedirim.			
2 Bütün alternatifleri göz önünde tutmayı severim.			
3 Kararları diğer kişilere bırakmayı tercih ederim.			
4 Bütün alternatiflerin dezavantajlarını ortaya çıkarmaya çalışırım.			
5 Son kararı vermeden önce, önemsiz konular üzerinde çok zaman harcarım.			
6 Kararı en iyi şekilde nasıl uygulayabileceğimi enine boyuna düşünürüm.			
7 Bir kararı verdikten sonra bile kararı uygulamayı geciktiririm.			
8 Karar verirken, karar hakkında pek çok bilgi toplamaktan hoşlanırım.			
9 Karar vermekten kaçınırım.			
10 Karar vermek zorunda olduğum zaman, karar üzerinde düşünmeye başlamadan önce uzun süre beklerim.			
11 Karar verme konusunda sorumluluk üstlenmeyi sevmem.			
12 Karar vermeden önce amaçlarımı netleştirmeye çalışırım.			
13 Önemsiz, küçük olayların yolunda gitmeyebileceği olasılığı, benim aniden tercihlerimden dönüş yapmama neden olur.			
14 Bir karar benim tarafımdan veya başka biri tarafından verilecekse, ben karar vermeyi diğer kişiye bırakırım.			
15 Ne zaman zor bir kararla karşı karşıya gelsem, iyi bir çözüm yolu bulma konusunda kendimi kötümser hissedirim.			
16 Seçim yapmadan önce çok fazla dikkatli davranırım.			
17 Zorunda kalmadıkça karar vermem.			
18 Son ana kadar karar vermeyi geciktiririm.			
19 Çok daha bilgili kişilerin benim yerime karar vermelerini tercih ederim.			
20 Karar verdikten sonra, kararın doğru olduğuna kendimi inandırmak için çok zaman harcarım.			
21 Karar vermeyi ertelerim.			
22 Acilen karar vermem gereken bir durumda doğru düşünemem.			

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler
Adı Soyadı : Doğum tarihi : Doğum yeri : Medeni hali : Uyruğu : E-mail :
Eğitim
Tecrübe ve Deneyimler
Hakem: Spor Eğitim Uzmanı:
İlgi Alanları ve Hobiler